

Ellen Brandt

Evaluering av Studiesenteret Finnsnes

NIFU skriftserie nr. 5/2001

NIFU – Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning
Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo

ISSN 0808-4572

Forord

NIFU har på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering, foretatt en begrenset evaluering av effektene av virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes.

Følgende to problemstillinger er belyst:

- Hvordan har virksomheten ved studiesenteret påvirket kompetansenivå og –profil i regionens befolkning?
- Hvordan er samarbeidet med, og konsekvenser av virksomheten for andre utdanningsaktører i regionen? Situasjonen for regionens offentlige utdanningsinstitusjoner er særlig vektlagt.

Vi takker de faglige og administrative ledere og ansatte ved Studiesenteret Finnsnes, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Tromsø, Høgskolen i Harstad og Høgskolen i Narvik som deltok i intervjuene.

Rapporten er utarbeidet av Ellen Brandt, som var prosjektleder. Ole-Jacob Skodvin bidro i planlegging og kapittel 2.

Oslo, april 2001

Petter Aasen
direktør

Liv Anne Støren
seksjonsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Opplegg for evalueringen.....	11
2 Hvorfor ble Studiesenteret Finnsnes opprettet?.....	13
2.1 Opprettelse og fem års forsøksperiode.....	13
2.2 Bakgrunnen for opprettelsen av Studiesenteret Finnsnes.....	15
3 Hvordan har virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes påvirket kompetansenivå og –profil i regionens befolkning?	17
3.1 Desentralisert deltids grunnutdanning av sykepleiere og lærere for voksne lokale søkere.....	17
3.2 Videreutdanning for helsesektoren.....	20
3.3 Videreutdanning for skolesektoren	22
3.4 Betalingsdyktig marked for videreutdanning?	23
3.5 Økonomisk-administrativ grunn/videreutdanning for bedrifter og offentlig administrasjon	24
3.6 Utvikling av grunnutdanning/videreutdanning for fiskerinæringen.....	26
3.7 Skreddersydd lederutdanning for fiskerinæringen	28
3.8 Samisk kurs	29
3.9 Etterutdanningskurs.....	29
3.10Oppsummering	30
4 Hva vurderer universitet og høgskoler som positivt med Studiesenteret Finnsnes?	32
4.1 Formidler desentralisert grunnutdanning på deltid til voksne studenter	32
4.2 Inngangsport til etter- og videreutdanning for arbeidslivet i regionen.....	33
4.3 Samordner lokale behov for videreutdanning i en sektor.....	34
4.4 Lærestedet utvikler lokalt innhold i desentralisert utdanning	34
4.5 Desentralisering bidrar til å oppfylle måltall for grunnutdanning.....	35
4.6 God samarbeidspartner og arrangør	36
4.7 Ryddige økonomiske forhold	37
4.8 Lager godt studiemiljø.....	38
4.9 Prøver ut IKT i fjernundervisning	38
5 Hva vurderer universitet og høgskoler som problematisk med Studiesenteret Finnsnes?	40
5.1 Et lite miljø – styrke ved fusjon og samlokalisering?	40
5.2 Behov for megler mellom fagmiljøer og oppdragsgiver?	40
5.3 Desentralisering bestemt av KUF, høgskole eller studiesenter?	41
5.4 Slitsomt å undervise i desentraliserte samlinger	42

5.5	Konkurransen mellom kursarrangører i regionen?	43
5.6	Hvorfor har høgskoler ikke brukt studiesenteret?	43
6	Studiesenteret Finnsnes – hva nå?	45
6.1	Lærestedene ønsker permanent studiesenter	45
6.2	Studiesenteret som en del av Høgskolen i Tromsø?	46
6.3	Organisering og finansiering av studiesentere: kommune(r), fylke, stat?	47
	Litteratur og kilder	49

Sammendrag

NIFU har på oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering, foretatt en begrenset evaluering av effektene av virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes.

Studiesenteret Finnsnes er et prøveprosjekt for etablering av et studie- og ressurscenter for befolkningen i Ytre Midt-Troms. Denne regionen har ca 25.000 innbyggere og består av fem kommuner lokalisert mellom Harstad og Tromsø. Studiesenteret Finnsnes ble etablert i 1996 som et kommunalt prosjekt. Det har fått ca 2 millioner kroner årlig i statsstøtte for en forsøksperiode på fem år (1997-2001). I løpet av forsøksperioden har årlig antall studenter i universitets- og høyskolestudier blitt mer enn fordoblet, fra 76 til 165 studenter. Dette omfatter grunn- og videreutdanninger med eksamen og vekttall. De tre siste årene har det også vært 50-60 deltakere årlig i videreutdanning på videregående skoles nivå. I tillegg kommer deltakere i korte etterutdanningskurs.

Hvordan har virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes påvirket kompetansenivå og kompetanseprofil i regionens befolkning?

Kommunene i regionen har udekkede behov for kompetent personale i skole- og helsesektoren. Studiesenteret Finnsnes vil bidra til å dekke deler av behovet ved at de tilbyr desentraliserte grunnutdanninger fra Høgskolen i Tromsø på deltid til voksne søkere. To kull studenter fullfører sykepleierutdanning i år og neste år. Vi kan vente 31 utdannede sykepleiere som er bosatt i Ytre Midt-Troms. En del av disse arbeider allerede i helsesektoren. Bare voksne søkere med omsorgsansvar ble tatt opp til studiet, de kan forventes å bli stabile ansatte i den kommunen de bor i. I tillegg utdannes 46 sykepleiere fra andre deler av Troms. Et kull studenter fullfører lærerutdanning om to år. Vi kan vente 20 utdannede lærere som er bosatt i Ytre Midt-Troms. Noen av disse arbeider allerede som "ufaglærte" lærere. I tillegg utdannes 20 lærere fra andre deler av Troms.

Studiesenteret Finnsnes har bidratt til å øke kompetansenivået i befolkningen også i forhold til Kompetansereformens vekt på etter- og videreutdanning. Videreutdanning på videregående skoles nivå er gitt til ca 120 personer, i tillegg kommer kurs ved Senter for fiskerikunnskap. En rekke etterutdanningskurs er gitt, særlig for helsesektoren.

Studiesenteret har gitt ulike deltids videreutdanninger med eksamen og vekttall fra universitet og høyskoler til ca 350 personer i regionen. Hvilke sektorer i arbeidslivet har disse videreutdanningene vært rettet mot?

For helsesektoren har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra høyskole til 79 sykepleiere i eldreomsorg, psykiatri og pedagogisk veiledning i praksisopplæring. Studiesenteret har gjort en god innsats med å få kommunene som arbeidsgivere til å samordne sine ønsker om videreutdanning. I tillegg har i alt 120 ufaglærte ansatte fått

desentralisert videreutdanning i omsorgsfag på videregående skoles nivå, etter ønske fra kommunene og nå i samarbeid med OPUS-sentre ved videregående skoler.

For skolesektoren har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra universitet og høyskoler til 112 lærere i IT, engelsk, naturfag, spesialpedagogikk og pedagogikk på småskoletrinnet. De fleste tilbudene har bare vært gitt en gang, på grunn av ulike ønsker fra lærere og et marked med begrenset betalingsevne/vilje. Studiesenteret gjorde en innsats for å få arbeidsgivere i skolesektoren i de fem kommunene i regionen til å støtte deltids videreutdanning i skoleledelse og skoleutvikling for 66 skoleledere, studiesenteret subsidierte dessuten tilbudet for å få med alle kommunene.

For privat sektor og offentlig administrasjon har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra universitet og høyskoler til 77 personer i bedriftsøkonomi, organisasjon og ledelse, IT og prosjektstyring. Vi kunne kanskje trodd at det ville vært flere deltakere for slike mer generelle utdanninger, men disse studiene har bare vært gitt en eller to ganger, og det har ikke vært nok søkere til å gjenta tilbudene. En årsak er konkurranse med andre tilbydere: Folkeuniversitetet i regionen tilbyr bedriftsøkonomi og Forsvarets Studiesenter i Indre Midt-Troms tilbyr IT fra høyskoler.

Å styrke utdanning for fiskerinæringen var viktig i argumentasjonen for å opprette studiesenteret. Dette har skjedd de to siste årene i samarbeid med næringen gjennom Senter for fiskerikunnskap, som studiesenteret bidro til opprettelsen av. Der utvikles det og gis grunn- og videreutdanning i redskapsteknologi på videregående skoles nivå, til ungdom og til voksne. For fiskeri og fiskeindustri har studiesenteret hittil gitt deltids videreutdanning i redskapsteknologi utviklet ved høyskole til 6 personer; det skal utvikles flere tilbud. Studiesenteret har tatt initiativ til kontakt mellom et fiskeindustrikonsern på Senja og universitet/høyskole for å utvikle et skreddersydd ledelsesopplæringsprogram. Videreutdanningen er på deltid i to år og starter høsten 2001. For å øke kompetansen i lokalsamfunnet, kan også ansatte i andre lokale bedrifter og offentlig virksomhet delta.

Ved Studiesenteret Finnsnes dominerer videreutdanninger rettet mot offentlig sektor, målt i antall studenter. Det har vist seg vanskelig å få nok studenter til videreutdanninger som kan være felles for bedrifter i ulike bransjer. Universiteter og høyskoler tar vanligvis 10-12.000 kroner i studie- og eksamensavgifter for videreutdanning av omfang 10 vektall, enten utdanningen tas ved utdanningsinstitusjonen, ved et studiesenter eller som fjernundervisning. At det er behov for kompetanseøkning i en sektor av arbeidslivet i regionen, vil ikke dermed si at det er et betalingsdyktig marked for videreutdanning og nok søkere. Studiesenteret Finnsnes har forsøkt flere strategier for å få i gang tilbud:

- En strategi er oppdragskurs, å inngå avtale med en eller flere arbeidsgivere om at de finansierer en prioritert videreutdanning for et gitt antall ansatte. Studiesenteret har gjort dette i helsesektoren, for skoleledere og i fiskeindustrien.
- En annen strategi er å inngå nettverkssamarbeid med andre studiesentre og universitet/høyskole om samkjøring av studietilbud som fjernundervisning. Da kan tilbudene bli

kostnadseffektive, selv med bare 5-7 studenter hvert sted og ikke som ellers minimum 25 studenter. Studiesenteret har gjort dette i videreutdanning for helsesektoren.

Hvordan er samarbeidet med, og konsekvenser av virksomheten for andre utdanningsaktører i regionen – særlig offentlige utdanningsinstitusjoner?

Ved Universitetet i Tromsø og høgskolene i Tromsø, Harstad og Narvik ble ledelsen og avdelinger/enheter som hadde gitt utdanning ved studiesenteret, intervjuet. Mange sider av samarbeidet med Studiesenteret Finnsnes ble vurdert som positive:

- Formidler desentralisert grunnutdanning på deltid til voksne motiverte studenter. Søkningsprosessen er stor og eksamensresultatene er gode, til dels bedre enn for unge heltidsstudenter.
- Er en inngangsport til etter- og videreutdanning for næringsliv i regionen. Det er viktig for ingeniør- og økonomiutdanninger.
- Samordner lokale behov for videreutdanning i en sektor. Hittil har studiesenteret gjort dette i helsesektoren.
- Lærestedet utvikler lokalt innhold i desentralisert utdanning. For eksempel er helseproblemer i fiskeri/fiskeindustri kommet inn som en del av sykepleierutdanning.
- Desentralisering bidrar til å oppfylle måltall for grunnutdanning ved høgskolen. Det er viktig for lærerutdanning.
- Er en meget god samarbeidspartner og arrangør av utdanningstilbud.
- Ryddige økonomiske forhold mellom høgskole og studiesenter.
- Lager godt studiemiljø ved studiesenteret, både i studiesamlinger og ellers som møtested for gruppearbeid.
- Prøver ut IKT i fjernundervisning, med toveis lyd-bilde studio til forelesninger og veiledning. Studentgrupper på flere steder, også ved høgskole, har hatt forbindelse i et nettverk.

Noen sider ved Studiesenteret Finnsnes ble vurdert som problematisk sett fra lærestedene:

- Miljøet er lite og sårbart, med få ansatte.
- Det er slitsomt å undervise i desentraliserte samlinger, nevnt for lærerutdanning.
- Når oppdragsutdanning skal utvikles, ønsker UNIKOM ved Universitetet i Tromsø å være ”megler” mellom fagmiljøer og oppdragsgiver. De mener studiesenteret ikke bør ta på seg denne rollen.
- Studiesenteret dekket merutgifter første år i desentraliserte sykepleier- og lærerutdanninger. Høgskolen i Harstad mener slikt ”kjøp” er problematisk, det er KUF gjennom høgskolene som skal legge ut desentraliserte studier.
- Det er konkurranse mellom kursarrangører i regionen om å tilby videreutdanning fra høgskoler, særlig i økonomisk-administrative fag og IT.
- Høgskolene i Harstad og Narvik har hittil ikke gitt tilbud ved studiesenteret. Grunner er personalmangel, desentraliserte tilbud andre steder og bruk av Folkeuniversitetet. De er prinsipielt positive til samarbeid.

De intervjuede høyere utdanningsinstitusjonene ønsker at Studiesenteret Finnsnes blir permanent. De som har brukt studiesenteret, er meget godt fornøyd og ønsker derfor at virksomheten blir permanent. Også de andre institusjonene er prinsipielt positive til permanente studiesentre. Alle utdanningsinstitusjonene oppfatter det som en forpliktelse å gi desentralisert utdanning i Nord-Norge, både grunnutdanning og etter- og videreutdanning. Da trenger de å ha kompetente og erfarne lokale arrangører med infrastruktur som kan brukes av flere utdanningsinstitusjoner. Det gjelder også for fjernundervisning.

Flere foreslår å styrke Studiesenteret Finnsnes ved fusjon og samlokalisering med andre lokale utdanningsarrangører. Siden de fleste studietilbudene ved studiesenteret har vært gitt av Høgskolen i Tromsø, har det vært diskutert om studiesenteret – som nå er kommunalt - skulle bli en del av denne høgskolen. Etter høgskolens syn passer ikke organisering som avdeling eller senter for etter- og videreutdanning. Den mener en bedre modell ville være en stiftelse, der kommuner og næringsliv i Midt-Troms deltar.

1 Opplegg for evalueringen

På oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF), Avdeling for voksenopplæring og studiefinansiering, er NIFU bedt om å foreta en begrenset evaluering av effektene av virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes.

Departementet ønsker at følgende to problemstillinger blir belyst:

- Hvordan har virksomheten ved studiesenteret påvirket kompetansenivå og – profil i regionens befolkning?
- Hvordan er samarbeidet med, og konsekvenser av virksomheten for andre utdanningsaktører i regionen? Det er her ønskelig at situasjonen for regionens offentlige utdanningsinstitusjoner særlig vektlegges.

Departementet tilføyer (brev 13.12.2000) følgende: ”Departementet viser til at det pågår vurderinger av studiesenterets virksomhet på oppdrag fra studiesenteret, og ber NIFU om å se dette arbeidet i sammenheng med evalueringen.”

De nevnte vurderinger av virksomheten på oppdrag fra Studiesenteret Finnsnes foretas av professor Gunnar Grepperud ved UNIKOM, Universitetet i Tromsø, som også er medlem av fagstyret for studiesenteret, og Terje Thomsen ved Høgskolen i Harstad. Hittil er det kommet rapporter om virksomheten de to første årene (Grepperud & Thomsen 1999a) og tredje år (Grepperud & Thomsen 1999b), en sluttrapport kommer i april 2001. Rapportene inneholder bl.a. resultater fra spørreskjemaundersøkelser av studenter og intervjuer med studieorganisasjoner i regionen. Grepperud intervjuer nå også nøkkelpersoner i kommuner i regionen om hvordan de vurderer studiesenteret. Derfor har vi ikke foretatt slike intervjuer med rådmann og etatsjefer i Finnsnes, vi hadde opprinnelig planlagt det for å belyse den første av de to problemstillingene fra departementet.

I evalueringen har vi brukt følgende datakilder:

1. Dokumentanalyse. Søknad til KUF fra studiesenteret om midler til drift i en forsøksperiode på 5 år (1996), Brev fra KUF om driftstilskudd (1997), Årlig rapport om virksomheten til KUF fra studiesenteret (1997 til 2000).
2. Statistikk fra Studiesenteret Finnsnes. Årlig antall studenter og uteksaminerte i ulike studier fra årlige rapporter til KUF. Studentenes alder, kjønn, bosted og eventuell yrkesaktivitet fra spørreskjemaundersøkelser (Grepperud & Thomsen 1999a, 1999b).
3. Intervjuer ved Studiesenteret Finnsnes og offentlige høyere utdanningsinstitusjoner i Troms og delvis Nordland, både ledelse og avdelinger/enheter som har gitt utdanning ved studiesenteret. Intervjuene ved utdanningsinstitusjonene varte 45 – 90 minutter og ble gjennomført i perioden 29. – 31. januar 2001, samt ved senere telefonintervjuer. Rapporten bygger på notater under intervjuene og et rapportutkast er kommentert av de intervjuede via e-post.

Følgende personer ble intervjuet:

Studiesenteret Finnsnes: Daglig leder Ingebrigt Jenssen og leder for fagstyret professor Jens-Ivar Nergård, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Tromsø.

Høgskolen i Tromsø: Rektor Ulf Christensen og høgskoledirektør Ben Schei.

Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø: Administrativ leder Arnfinn Andersen.

Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø: Administrativ leder Hans Petter Kvaal, høgskolelektor Jan Terje F. Olsen og koordinator for ekstern virksomhet Janne Korsgård.

Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø: Administrativ leder Bjørg Hunstad. Universitetet i Tromsø: Studiedirektør Ingrid Bergslid Salvesen.

Senter for etter- og videreutdanning (tidligere UNIKOM, nå U-VETT), Universitetet i Tromsø: Koordinator Inger-Ann Hansen.

Seksjon for lærerutdanning og skoleutvikling, Universitetet i Tromsø: Stipendiat Eli Moksnes Furu (telefon).

Høgskolen i Harstad: Rektor Olav Daae (telefon).

Høgskolen i Narvik: Prorektor Edel Storelvmo (telefon).

2 Hvorfor ble Studiesenteret Finnsnes opprettet?

2.1 Opprettelse og fem års forsøksperiode

Studiesenteret Finnsnes er et prøveprosjekt for etablering av et studie- og ressurscenter for befolkningen i Ytre Midt-Troms. Denne regionen har ca 25.000 innbyggere og består av fem kommuner lokalisert mellom Harstad og Tromsø, med Finnsnes som regionalt senter.

Det startet i 1995 da en arbeidsgruppe ble nedsatt for å utrede mulighetene for å få til et senter for høyere utdanning på Finnsnes. Arbeidsgruppen hadde representanter for Lenvik kommune, Høgskolen i Harstad, Høgskolen i Tromsø og Universitetet i Tromsø og ble ledet av professor Jens-Ivar Nergård. Med bakgrunn i dette arbeidet ble prosjektet ”Studiesenteret Finnsnes” vedtatt opprettet i Lenvik formannskap 11. april 1996. Lenvik kommune har inngått avtale om leie og senere kjøp av noen av Heimly Folkehøgskoles lokaler i Finnsnes, der studiesenteret startet opp sin virksomhet med 76 studenter 30. august 1996.

Organisatorisk er Studiesenteret Finnsnes ikke interkommunalt, men et kommunalt prosjekt eid av Lenvik kommune. Styret er valgt av kommunen, ordfører var styreleder og er nå styremedlem. Et fagråd har tre medlemmer fra Universitetet i Tromsø og høgskoler i Troms.

Økonomisk fikk Studiesenteret på Finnsnes støtte fra Troms Fylkeskommune på kr 875.000 for det første studieåret i 1996/97. Høsten 1996 sendte Lenvik kommune/ Studiesenteret søknad til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) om midler til drift av senteret i en forsøksperiode på fem år. Ved saldering av budsjettet for 1997 vedtok Stortinget 21. desember 1996 forslaget fra flertallet i komiteen om å bevilge 2 million kroner. Studiesenteret Finnsnes har i forsøksperioden fått statsstøtte for årene 1997 (kr 2.000.000), 1998 (kr 2.000.000), 1999 (kr 2.070.000), 2000 (kr 2.128.000) og 2001 (kr 2.558.00).

Prinsippet for den faglige driften av Studiesenteret Finnsnes er at Universitetet i Tromsø og høgskolene i Troms tilbyr studieopplegg som studiesenteret etterspør ut fra behov i Ytre Midt-Troms. Som et ledd i prosjektet har UNIKOM (Universitetets kompetansesenter for lærerutdanning, etter- og videreutdanning og fjernundervisning) ved Universitetet i Tromsø, med professor Grepperud som faglig ansvarlig, foretatt en fortløpende årlig vurdering av virksomheten på oppdrag fra studiesenteret.

I studiesenterets søknad om midler til drift av senteret i en forsøksperiode på 5 år til Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) høsten 1996, understrekes det at senteret ikke tar mål av seg til å bli en ny høgskole. Her heter det at senteret vil forvalte kurs og

utdanningstilbud på ulike nivå, og intensjonen er at det skal virke over et relativt vidt felt der oppgaver av tradisjonell studentfaglig karakter har en sentral plass. Videre påpekes det at alle kurs- og studietilbud vil være innrettet mot regionens spesielle nærings- og kulturgeografi, samt at senteret vil dekke både de akutte og de mer langsiktige behov for kompetanseheving. ”Det vil fylle behovene for spisskompetanse både i næringsliv, forvaltning og den allmene virksomheten i regionen” (brev til KUF datert 20.10.96). Mer konkret innebærer dette at de for eksempel forsøker å dekke opp regionens mangel på lærere og sykepleiere, samt det mer generelle behovet for etter- og videreutdanning i arbeidslivet.

I tillegg har det relativt nylig blitt etablert et eget senter for redskaps- og fangstteknologi i et samarbeid mellom Studiesenteret Finnsnes og regionens fiskerirelaterte industri. Ytre Midt-Troms har noen av landets største og mest velfungerende fiskeindustrier på Senja. En fiskeredskapsbedrift (Refa) i Finnsnes ønsket å samarbeide med og støtte et slikt senter for redskaps- og fangstteknologi. Studiesenteret Finnsnes så her seg selv i rollen som formidler av kunnskap og utdanningstilbud på områder og nivå der lokalsamfunnene i regionen ikke allerede er selvforsynte. Ungdom som vil gå inn i fiske- og fiskeredskapsindustrien, skal gjennom senterets virksomhet få nødvendige tilleggskvalifikasjoner og utdanningstilbud som de ellers må reise ut av regionen for å skaffe seg. Studiesenteret Finnsnes tok i samarbeid med Refa A/S initiativ til opprettelsen av et slikt kompetansesenter. En egen prosjektleder ble tilsatt fra 1. januar 1999. De første kursene ved Senter for Fiskerikunnskap ble tilbudt våren 1999 på videregående skoles nivå og i 2000 på høgskolnivå.

I følge ledelsen ved Studiesenteret Finnsnes må senteret anses å være en regionalt tilpasset modell som kombinerer befolkningens behov for og ønske om ”livslang læring”, samtidig som det gir mulighet for kombinasjon av arbeid og deltidsutdanning for ungdom som vil slå seg ned i regionen. Slik sett kan senteret også betraktes som et distriktpolitisk virkemiddel i en region som store deler av ungdomskullene forlater.

I løpet av forsøksperioden har antall studenter i universitets- og høgscolestudier med eksamen og vektall blitt mer enn fordoblet, fra 76 til 165. De tre siste årene har det i tillegg vært 50 – 60 studenter i kurs i omsorgsfag for ufaglærte (§ 20 kurs) på videregående skoles nivå. I tillegg kommer deltakere i etterutdanningskurs. Med et unntak (bedriftsøkonomi) har alle studier vært deltidsstudier med lengre tidsbruk enn heltidsstudier, beregnet på deltidsstudenter med jobb og/eller omsorgsforpliktelser.

- Studiesenteret Finnsnes startet i studieåret 1996/97 med fem 10-vektalls studier i moduler for 76 studenter; disse studiene (EDB, organisasjon og ledelse, engelsk, pedagogikk) hadde ansatte både i privat og offentlig sektor som målgrupper. Studiene kunne brukes som videreutdanning eller som del av grunnutdanning.
- Også i neste studieår var det 76 studenter (63 lokale dvs fra kommuner i Ytre Midt-Troms), hvor 34 studenter (21 lokale) var i desentralisert sykepleieutdanning. Av

- videreutdanninger var en spesielt for sykepleiere, de andre var som året før. Et par planlagte videreutdanninger ble avlyst eller utsatt (5-10 års pedagogikk, eldreomsorg).
- Antall studenter økte sterkt til 217 i 1998/99, men dette inkluderte 59 elever i kurs i omsorgsfag for ufaglærte (§ 20 kurs) på videregående skoles nivå og 4 grunnskoleelever i fiskerifag. Av de 154 studentene i høyere utdanning var 51 (lokale) i desentraliserte sykepleier- og lærerutdanninger. Videreutdanninger var hovedsakelig for sykepleiere og for skoleledere. Grunnfag i bedriftsøkonomi som moduler var nytt, det kunne brukes som videreutdanning. Flere planlagte utdanninger fikk ikke nok søkere (engelsk grunnfag, ADB, velferdssosiologi, veiledningspedagogikk, fysisk aktivitet og helse).
 - Av 221 studenter i studieåret 1999/2000 var 60 i et nytt kurs i omsorgsfag. Av de 161 studentene i høyere utdanning var 47 (lokale) i desentraliserte sykepleier- og lærerutdanninger. Fortsatt var videreutdanninger hovedsakelig for sykepleiere og for skoleledere. En utdanning fikk ikke nok søkere (2. avdeling spesialpedagogikk).
 - Av 213 studenter i studieåret 2000/2001 er 48 i et kurs i omsorgsfag. Av de 165 studentene i høyere utdanning er 45 (lokale) i desentraliserte sykepleier- og lærerutdanninger. Det er bredere tilbud av videreutdanning, i tillegg til sykepleiere også til lærere og ansatte i privat sektor. Høgskoletilbud i fiskeriteknologi er nytt.

2.2 Bakgrunnen for opprettelsen av Studiesenteret Finnsnes

I notater og diskusjoner i forkant av etableringen av Studiesenteret Finnsnes er det kompetansens betydning for den framtidige regionale utvikling som framheves. Ytre Midt-Troms region kan sies å være representativ for de senere års generelle samfunnsutvikling i Nord-Norge. De tradisjonelle primærnæringene – kombinasjonen av fiske og jordbruk – er i ferd med å forsvinne. Effektivisering og omstilling i offentlig og privat virksomhet har fjernet store og samfunnsbærende institusjoner og arbeidsplasser. Resultatet av disse prosessene har blant annet vært at ungdom i økende grad forlater regionen, og at stadig flere voksne og eldre flytter fra ytterdistriktene og til de mer sentrale strøk i regionen. Ungdommens utflytting var primært knyttet til manglende utdannings- og jobbmuligheter i regionen. Over flere år hadde man opplevd at ungdommer flyttet ut for å ta utdanning til jobber som ikke finnes i regionen, det var denne trenden etableringen av Studiesenteret Finnsnes skulle bremse og aller helst stoppe (Grepperud & Thomsen 1999a). Den primære målgruppen for Studiesenteret var med andre ord regionens ungdom. Dels noen av de ungdommer som ellers ville søke seg ut av regionen, dels de ungdommer som ble værende, men som av ulike grunner ikke hadde mulighet, eller motivasjon til å gå i gang med studier på høyere nivå.

Kunnskapens instrumentelle funksjon stod i forgrunnen i den forstand at man ser på utdanning som et av de viktigste redskapene for videreutvikling av en region hvor grunnleggende samfunnsmessige endringer truer framtidig eksistensberettigelse. Bare man får utdanning nok, utdanning tilrettelagt på stedet og utdanning med et innhold som står i forhold til regionens behov, antar man at mye er gjort. I tillegg framgår det i flere av de

forberedende notatene at man også la til grunn en bred forståelse av kunnskapens betydning. Det pekes på kunnskapens betydning i forhold til distriktsutvikling, likestilling, økonomisk vekst og kultur (Grepperud & Thomsen 1999a, s. 4 – 7).

Et viktig formål for Studiesenteret Finnsnes var å utforme studietilbud som passer til regionens behov og særtrekk. I følge UNIKOMs evaluering av Studiesenterets to første år (Grepperud & Thomsen 1999a s. 6) ligger følgende mål til grunn for virksomheten:

- Bidra til at flere av regionens ungdom går i gang med studier på universitets- og høgskolenivå.
- Gjennom relevante utdanningstilbud bidra til at ungdom ikke forlater regionen og at slik utdanning styrker deres profesjonelle kompetanse og dere regionale identitet.
- I samarbeid med utdanningsinstitusjonene utvikle utdanningstilbud som ivaretar regionens særlige behov og identitet.
- Etablere og bygge opp et studiemiljø ved Studiesenteret Finnsnes.
- Etablere nær kontakt med regionens arbeids- og næringsliv med tanke på utdanningstilbud (etter- og/eller videreutdanning på høyere nivå) og annen kompetanseutvikling.

Studiesenteret Finnsnes kan sies å være en ”kunnskapsmegler” i regionen. Det er i en mellomposisjon mellom de tradisjonelle undervisnings- og forskningsmiljøene på den ene siden og den folkelig kunnskap og erfaring på den andre. Intensjonen er at Studiesenteret skal være en pådriver og formidler mot lokalsamfunn, region og utdanningsmiljøene.

I følge UNIKOMs evaluering kan etableringen av Studiesenteret Finnsnes forstås i spenningen mellom marked og misnøye. På den ene siden kan det hevdes at Studiesenteret er et resultat av en markedsøkonomisk utvikling som i stadig sterkere grad setter sitt preg på samfunnsutviklingen. Studiesenteret kan slik sett anses som en motkraft som skal forhindre, eller redusere, at regionen ”tømmes” for nødvendig kompetanse. På den andre siden kan etableringen av Studiesenteret vurderes i et misnøyperspektiv, i den forstand at etableringen av senteret er/var nødvendig fordi ingen andre regionale aktører, for eksempel OPUS (sentre ved videregående skoler), AOF og/eller Folkeuniversitetet, var i stand til å ivareta de utdanningsmessige oppgaver som måtte løses for å snu den regionale utviklingen i mer positiv retning. Slik sett kan etableringen av Studiesenteret Finnsnes også forstås som en kritikk av de etablerte høgskolene og universitetet i regionen som ikke har klart å løse noen av sine mer distriktspolitiske oppgaver (Grepperud & Thomsen 1999a s. 9).

Spørsmålet er hvorvidt disse øvrige utdanningspolitiske aktørene i regionen har den samme forståelsen av problemstillingen. Føler de at Studiesenteret har en ”supplerende” og utfyllende funksjon i forhold til dem? Eller er oppfatningen at Studiesenteret går inn på de andre aktørenes utdanningsdomener og betraktes dermed mer som en konkurrent enn en nyttig og supplerende aktør?

3 Hvordan har virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes påvirket kompetansenivå og –profil i regionens befolkning?

I dette kapitlet vil vi belyse den første problemstillingen i evalueringen, hvordan virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes har påvirket kompetansenivå og kompetanseprofil i befolkningen i Ytre Midt-Troms. Studiesenteret har hatt en prøveperiode på fem år med et årlig studenttall som har vokst fra 76 til 213. Vi kan ikke vente at dette har ført til store endringer i statistikk over befolkningens utdanningsnivå i en region med ca 25.000 innbyggere. Omtrent 50 av studentene i Finnsnes holder fortsatt på med deltids sykepleier- og lærerutdanning. De andre studentene i perioden har i overveiende grad tatt ulike former for videreutdanning, på høyere nivå og på videregående skoles nivå. Slik videreutdanning er viktig for arbeidslivet i regionen, særlig i forhold til Kompetansereformen. Vår tilnærming til den nevnte problemstillingen er derfor å se på hvilke tilbud studiesenteret har gitt som videreutdanning til ansatte i ulike deler av arbeidslivet i regionen: helsesektor, skolesektor, offentlig administrasjon, fiskeri/fiskeindustri og andre næringer i privat sektor. Også tilbudene om deltids grunnutdanninger (sykepleier, lærer) er i noen grad videreutdanning, personer som allerede arbeider i helse- og skolesektoren får økt sitt kompetansenivå.

3.1 Desentralisert deltids grunnutdanning av sykepleiere og lærere for voksne lokale søkere

Det har vært et ønske fra de fem kommunene i regionen Ytre Midt-Troms å få opprettet deltidsutdanning av sykepleiere og lærere i Finnsnes, siden det er udekket behov for slik kompetanse i kommunene. ”Når det gjelder regionens behov, har Studiesenteret Finnsnes fått signaler fra ordførere og rådmenn at det vil være en stor oppgave å bidra til utdanning av sykepleiere og lærere. Ikke bare kan det være vanskelig å rekruttere lærere til kommunene, men man står også overfor en større læreravgang på grunn av alderssammensetningen. Studiesenteret Finnsnes tror derfor at de profesjonsstudier man har i dag vil kunne gis i flere år framover” (Grepperud & Thomsen 1999b s. 22).

Studiesenteret Finnsnes skriver i sin rapport om virksomheten 1997-98 og planer for neste år: ”Skolesjefer i området har kontaktet oss angående behovet for utdannede lærere. I dag er det mange skoler, særlig i småkommunene i Midt-Troms som sliter med å besette alle stillingene for neste skoleåret. Det gjelder bl.a. Gratangen og Torsken kommune”(Nordlys 15.08.98).

Kommuner på Senja importerer svenske sykepleiere, som etter en tid slutter i stillingene og flytter ut. Noen mener dette skyldes at det for innflyttere er vanskelig å forstå både den lokale kulturen og helseproblemene i små lokalsamfunn basert på fiskeri/fiskeindustri. For

studiesenteret er dette et eksempel på hvor viktig det er å utdanne sykepleiere med lokal bakgrunn fra distriktene.

Også befolkningen i regionen, særlig kvinnene, har ønsket å kunne ta høgskoleutdanning for skolesektor og helsesektor på deltid og nær hjemstedet. Det har vært stor søkning til de desentraliserte utdanningene. Det var 146 søkere, 34 ble opptatt som studenter til det første kullet i sykepleierutdanning. Det var 91 søkere, 41 ble opptatt som studenter til det første kullet i allmennlærerutdanning.

Flere kommuner har ønsket at en ved opptak av studenter kunne gi kvoter til søkere fra kommuner med dårlig dekning av f.eks. sykepleiere. Hittil har dette ikke vært mulig. Det har vært kvalifiserte søkere som ikke har nådd opp i den sterke konkurransen. Med kvotering kunne det bli to – tre studenter istedenfor en student fra en slik kommune som reiser til Finnsnes for desentralisert utdanning.

Desentralisert sykepleierutdanning (DSU) på deltid fra Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø startet ved Studiesenteret Finnsnes i 1997. I det første kullet er det 22 lokale studenter fra kommuner i Ytre Midt-Troms og 12 ikke-lokale studenter (de fleste gift med militært befall) fra kommuner i Indre Midt-Troms. Dette kullet er nå i fjerde og siste år. Det andre kullet startet i 1998, der er det 9 lokale og 34 ikke-lokale studenter.

Ingen av de lokale sykepleierstudentene i det første kullet hadde tidligere utdanning fra universitet eller høgskole. De fleste kvinnene var i 30- og 40-årsalderen. De fleste hadde små barn, nesten 1/3 var enslige forsørgere. Vel halvparten av de som var i jobb, hadde støtte fra arbeidsgiver i form av permisjon med/uten lønn. ”De som får slik støtte har også sitt arbeid i helsesektoren slik at arbeidsgiver etter all sannsynlighet ser på dette som viktig for fremtidig kompetanse på arbeidsplassen, bl.a. ved at ledige stillinger fylles opp av kvalifisert og bofast personale” (Grepperud & Thomsen 1999a s. 34,40).

Formell studiekompetanse har vært et krav hittil. Det har imidlertid kommet flere søknader basert på realkompetanse f.eks. fra hjelpepleier med yrkeserfaring. Fra studieåret 2001/2002 er universiteter og høgskoler pålagt å lage ordninger for opptak av søkere med realkompetanse.

Avdeling for helsefag presiserer i info-skriv og på orienteringsmøter at desentralisert sykepleierutdanning ”er ment som et tilbud for de som vanskelig kan gjennomføre sykepleierutdanningen som fulltidsstudium”. Ved opptak har det vært krav om at søkere skal ha omsorgsansvar for barn o.l. De ville ikke la unge som ikke kom inn ved heltids utdanning i Tromsø, ta plasser i lokal deltidstudanning. Avdelingen har nå myket opp opptakskravene, kravet om omsorgsansvar er tatt bort. Allikevel er deltidstudentenes gjennomsnittsalder over 30 år og det er bare noen få unge. De voksne søkerne har gjennomgående bedre karakterer fra videregående skole enn de unge og får derfor plass.

Uten krav til omsorgsansvar er studiet nå også åpnet for voksne lokalt bosatte som er ugifte eller barnløse.

Avdelingen understreker at desentralisert sykepleierutdanning har vært et tilbud til dem som er fra regionen og er etablerte, for å sikre at de utdannede er bofaste og at utdanningen ikke er et "springbrett" til å komme bort. Av det første kullet sykepleiestudenter i Finnsnes har 40 prosent bodd i regionen Ytre Midt-Troms i mer enn tyve år, i alt 80 prosent har bodd der i mer enn fem år.

De to kullene sykepleiestudenter i Finnsnes har ennå ikke avsluttet studiene, men det er høyst sannsynlig at de vil bli yrkesaktive på hjemstedet. En undersøkelse av de tidligere kullene som fullførte desentralisert sykepleierutdanning fra Høgskolen i Tromsø, viste at 94 prosent av sykepleierne etterpå arbeidet i hjemkommunen. Politikere er tilfreds med dette ifølge høgskolen.

Fagmiljøet i Tromsø har nå vel ti års erfaring med å gi desentralisert sykepleierutdanning med samlinger i ulike deler av Troms fylke. Første gang var i 1990; nye kull ble tatt opp i 1991, 1992 og 1993. Studiene var organisert rundt regionale studentgrupper lokalisert til Skjervøy i Nord-Troms og Forsvarets Studiesenter, Målselv i Indre Midt-Troms. I noen år ble det ikke tatt opp nye kull, inntil opptak i 1997 da Studiesenteret Finnsnes kom med. Til studiet er det nå samlet opptak annethvert år, avdelingen fordeler studentene etter bosted på de tre stedene. Avdeling for helsefag understreker at det har vært en lettelse å ha studiesentra med infrastruktur i Finnsnes og Målselv, et studiesenter mangler i Nord-Troms der det ikke er noe naturlig geografisk senter.

Desentralisert allmennlærerutdanning (DALU) fra Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø startet i 1998 ved Studiesenteret Finnsnes. I dette kullet er det 20 lokale studenter fra Ytre Midt-Troms og 20 studenter fra Indre Midt-Troms. Dette kullet er ferdig med obligatorisk del (60 vekttall) våren 2002. De fleste studentene har da fortsatt fordypningsåret (20 vekttall) igjen, dvs de er ferdige først våren 2003.

De fleste lokale lærerstudentene hadde bodd i regionen i mer enn fem år, i likhet med sykepleierstudentene. Men mer enn halvparten av de lokale lærerstudentene hadde tidligere utdanning fra universitet eller høgskole, mens ingen av sykepleierstudentene hadde det. Av lærerstudentene hadde 45 prosent noe høyere utdanning og 10 prosent hadde lavere grad (cand.mag.), resten hadde treårig videregående skole. Lærerstudentene var gjennomsnittlig noe yngre, 25 – 40 år, enn sykepleierstudentene som var 30 – 45 år (Grepperud & Thomsen 1999b s. 24). Noen lærerstudenter har jobbet som såkalt "ufaglærte" lærere. Selv de med cand.mag. blir regnet som "ufaglærte" når de ikke har pedagogisk seminar.

3.2 Videreutdanning for helsesektoren

Studiesenteret Finnsnes har ført en bevisst politikk for å bidra til å øke kompetansen hos ansatte i helsesektoren i regionen. For å kartlegge og samordne behovet for videreutdanning innkaller studiesenteret hvert halvår til et møte med helse- og sosialsjefer i de fem kommunene i regionen. Dette er nyttig på flere måter. For det første blir det flere søkere fra en begrenset målgruppe til et planlagt tilbud, slik at det mer sannsynlig kan settes i gang. For det andre vil kommunene som arbeidsgivere da i større grad forplikte seg til å støtte ansatte i helsesektoren som ønsker å ta deltids videreutdanning slik at disse får delvis permisjon med lønn. For ansatte i full jobb, og ofte med familieforpliktelser, er det hardt nok å skulle ta deltids videreutdanning med eksamener av omfang 5 – 20 vekttall i løpet av et halvt til to år. Undervisningen er organisert som samlinger, vanligvis fra torsdag kveld til lørdag og delvis med innslag av fjernundervisning.

Studiesenteret Finnsnes har nå i fire år tilbudt videreutdanning fra høgskoler til sykepleiere og andre ansatte i helsesektoren, også ansatte uten høgskoleutdanning. Tilbudene har endret seg over tid. Denne fleksibiliteten er en respons på kommunenes ønsker og prioritering. Den er også i tråd med de retningslinjer KUF i 1996 satte opp for desentraliserte studier – blant annet at de igangsettes etter behovsvurdering på hvert enkelt sted og lokaliseres til steder der det er behov for den kompetansen studiene gir, og at de er av midlertidig karakter (Dimmen & Hovland 1998 s. 21).

Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø har etter ønske fra kommunene i Ytre Midt-Troms gitt følgende videreutdanninger for sykepleiere:

- *Eldreomsorg* (20 vekttall) i fire moduler i løpet av to år 1998-2000. Det var 7 studenter i Finnsnes og 8 studenter i Tromsø, med bruk av fjernundervisning (toveis lyd-bilde) som et prosjekt ”En klasse – to studiesteder”. Alle fra Midt-Troms besto eksamen.
- *Aldersdemens* (5 vekttall) våren 2000 med 16 studenter i Finnsnes som alle besto eksamen. Også her var det bruk av fjernundervisning og en gruppe i Tromsø.
- *Pedagogisk veiledning I* (10 vekttall) i to moduler i løpet av ett år hadde 8 studenter i første kull 1997/98, like mange i andre kull 1998/99 og 11 studenter i tredje kull 2000/01. Oppfølgingsstudiet *Pedagogisk veiledning II* (10 vekttall) utlyses med oppstart høsten 2001. Kursavgift er 300 kroner per vekttall, i alt 6.000 kroner. Målgruppen er sykepleiere som er veiledere for sykepleiestudenter i praksisopplæring. Mangel på kompetente veiledere kan ellers hindre flere lokale praksisplasser.
- *Tverrfaglig praksisseminar* (3 vekttall) har 9 studenter i 2000/01.

Senter for psykoterapi og psykososial rehabilitering ved psykoser (SEPREP), en stiftelse etablert i 1990 med støtte fra Sosial- og helsedepartementet, gir på flere steder et tverrfaglig utdanningsprogram med samlinger i løpet av to år (20 vekttall) i *Behandling, oppfølging og rehabilitering av mennesker med alvorlige psykiske lidelser*. Høgskolen i Hedmark har faglig ansvar. Lokal arrangør er Psykiatrisk senter for Midt-Troms i samarbeid med Studiesenteret Finnsnes. 27 studenter deltar i 2001. Programmet åpner for

bruk av delvis lokale lærekrefter og lokale perspektiver (f.eks. norsk, samisk og kvensk kultur som kontekst).

Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø har også gitt et studium i *Fysisk aktivitet og helse* (20 vekttall) på deltid i løpet av tre semestre i 1999/2000. Studiet fikk bare 2 studenter i Finnsnes. Disse ble først koplet til forelesninger for studentgrupper i Tromsø og Målselv (Forsvarets Studiesenter) via tre-parts oppkopling med toveis lyd-bilde teknologi. Men fra andre semester reiste Finnsnes studentene til Tromsø for samlinger. Målgruppen for studiet var helsepersonell, lærerstudenter, trenere og andre som har interesse for hvordan fysisk aktivitet kan brukes som helsefremmende tiltak. Kursavgift var 18.000 kr inkludert eksamensavgifter.

Høgskolen i Akershus har gitt *Videreutdanning for institusjonskokker* (5 vekttall) med to dagers samlinger. Studiet hadde 9 studenter i 1999/2000 som alle fullførte. Studiet er spesielt rettet mot kokker som er ledere i institusjoner og bedrifter som skal ta imot lærlinger.

Første årskurs i sosionom- og barnevernpedagogutdanning, som er kalt *Velferdssosiologi* (20 vekttall), fra Høgskolen i Bodø var planlagt å starte i Finnsnes i studieåret 1998/99. Dette ble avlyst siden det kom bare 5 søkere. Det kan ha vært uklart om tilbudet skulle være videreutdanning og da for hvilke yrkesgrupper. Hvis det skulle være første del av grunnutdanning, måtte studentene senere studere i Bodø.

Også for mer enn hundre ufaglærte ansatte i helsesektoren i Midt-Troms har Studiesenteret Finnsnes bidratt til å øke kompetansen. Et tilbud med stor søkning er Eksamensforberedende kurs (§ 20 kurs) i *Omsorgsfag* for ufaglærte i pleie- og omsorgssektoren. I 1998/99 hadde kurset 59 elever, med 38 fra Midt-Troms og 18 fra Karlsøy, og henholdsvis 35 og 13 besto eksamen. Kurset var et samarbeidsprosjekt mellom Studiesenteret Finnsnes og Karlsøy kommune, med støtte fra Sosial- og helsedepartementet. Avdeling for helsefag ved Høgskolen i Tromsø produserte videoer som dekket anatomidelen. Dette kurset har 340 timer undervisning når det holdes ved OPUS-sentre ved videregående skoler. Studiesenteret Finnsnes startet imidlertid alene uten det lokale OPUS-senter fordi de ønsket å bruke en mer desentralisert modell. Kurset hadde bare 120 timer felles undervisning i samlinger to dager i måneden de to stedene, mens 220 timer ble brukt til arbeid i lokale grupper med veiledning fra sykepleiere (som er koordinatorene for desentralisert sykepleierutdanning) og innleide spesialforelesere. Også kommunen ønsket lokale grupper. Elevene, stort sett voksne kvinner, slapp å reise bort til så mange og lange samlinger. Bardufoss videregående skole var eksamensskole. Det lokale gruppearbeidet førte til gode resultater. I 1999/2000 ble det med tilsvarende desentraliserte modell holdt et 6 – 8 ukers kurs for ufaglærte i pleie- og omsorgssektoren. Kurset hadde 60 elever, 37 i Finnsnes og 23 i Sjøvegan, som alle fullførte. Dette kurset hadde 60 timer felles undervisning i samlinger en dag i måneden de to stedene og lokalt gruppearbeid. Flere ønsket å fortsette til § 20 kurs og fagbrev. Et nytt kurs i Omsorgsfag i 2000/01 har

48 elever. Nå samarbeider studiesenteret med OPUS Midt-Troms, de fikk kritikk fra fylket for å ha gitt slik utdanning på videregående skoles nivå der OPUS sentre skal ha et ansvar.

3.3 Videreutdanning for skolesektoren

Det er inngått en avtale om arbeidsdeling, slik at Studiesenteret Finnsnes arrangerer videreutdanning med vekttall og det interkommunale Pedagogisk Senter (som også er lokalisert i Finnsnes) arrangerer etterutdanningskurs for lærere i Ytre Midt-Troms. De fleste videreutdanningstilbudene ved studiesenteret har vært gitt bare en gang i løpet av femårs perioden; både studiesenteret og utdanningsinstitusjonene har vært fleksible som respons på ulike ønsker og et begrenset marked. Arbeidsgivere i skolesektoren i regionen har hittil ikke prioritert og koordinert sine ønsker om videreutdanning av lærere, i motsetning til hva arbeidsgivere i helsesektoren har gjort etter påtrykk fra studiesenteret.

- Høgskolen i Nesna har gitt videreutdanning i *6 – 10 års pedagogikk* (10 vekttall) for 29 studenter, 28 som fullførte, i studiesenterets første år 1996/97.
- Høgskolen i Bodø har gitt halvårsenhet i *Spesialpedagogikk* (10 vekttall) som videreutdanning for 19 studenter, 18 som fullførte, i 1996/97. Tidligere er studiet tilbudt lokalt av Folkeuniversitetet.
- Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø har gitt sommerkurs i *Naturgrunnlaget* (5 vekttall) for 12 studenter, 11 som fullførte i 1997 og for 11 studenter, 6 som fullførte i 1998. Studiet har samlinger med feltarbeid, tilpasset nye læreplaner. Målgrupper er lærere, miljøvernledere, reiselivsfolk og naturinteresserte.

Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø har gitt følgende videreutdanninger:

- *Pedagogisk arbeid på småskoletrinnet* (10 vekttall) har 21 studenter i 2000/2001.
- *Engelsk grunnfag* i to moduler (10 + 10 vekttall) i løpet av to år hadde 7 studenter, 4 som fullførte, i 1996/97 og 6 studenter, 5 som fullførte, i 1997/98.
- *IT for lærere* (10 vekttall) har 23 studenter i 2000/2001.

Studiesenteret har måtte avlyse flere planlagte tilbud om videreutdanning for lærere, på grunn av for få søkere til at studieavgifter dekker utgiftene eller ikke budsjettmessig dekning for å ”subsidiere” utdanningen. 5 – 10 års pedagogikk (10 vekttall) fra Høgskolen i Tromsø ble avlyst i 1997/98. Engelsk grunnfag (10 + 10 vekttall) og Veiledningspedagogikk (10 vekttall) fra Høgskolen i Tromsø ble avlyst i 1998/99. 2. avdeling spesialpedagogikk (20 vekttall) fra Høgskolen i Bodø avlyst i 1999/2000.

Oppdragsutdanning er en strategi for utdanningsinstitusjoner for å unngå usikkerheten om det blir nok søkere med betalingsevne i det åpne markedet. Ved oppdragsutdanning sikrer en seg at en eller flere arbeidsgivere er villige til å finansiere ansattes videreutdanning. Seksjon for lærerutdanning, UNIKOM ved Universitetet i Tromsø tilbyr etter oppdrag deltidsstudiet *Skoleledelse og skoleutvikling* (10 vekttall) til kommuner og fylkeskommuner. Målgruppen er skoleledere i grunnskole og videregående skole.

Studiesenteret Finnsnes henvendte seg til universitetet om å gi kurset for kommuner i hele Midt-Troms og innkalte til møter med skolesjefer o.l. De sier de jobbet hardt for at kommuner skulle se nytten av studiet; dette området var det eneste i Nord-Norge som ennå ikke hadde kjørt studiet. For at alle kommuner skulle delta betalte studiesenteret ekstra kostnader med 150.000 kroner, i tillegg til ca 500.000 kroner fra kommunene som arbeidsgivere (Grepperud & Thomsen 1999b s. 15). Studiet hadde fire samlinger – en ved Universitetet i Tromsø, en i Harstad og to i Finnsnes - i løpet av tre semestre fra våren 1999 til våren 2000. I alt deltok 66 rektorer, skolesjefer og direktører fra syv kommuner i Ytre og Indre Midt-Troms. Halvparten tok studiet som videreutdanning med eksamen og vekttall, resten tok det som etterutdanning uten eksamen. Valgfriheten er en del av opplegget, alle tar studiet ved siden av full jobb som skoleledere. Studiet bygger på aksjonslæring, deltakerne skal systematisere egne erfaringer i forhold til teori. Fagansvarlig ved universitetet leier inn ulike forelesere, veiledning for hjemmeoppgave skjer i grupper og individuelt. Et tegn på at studiet blir vurdert som godt, er at samtlige kommuner i Troms og Finnmark nå har kjøpt det av universitetet.

3.4 Betalingsdyktig marked for videreutdanning?

At det er udekket behov for kompetanse innen en sektor av arbeidslivet i regionen, vil ikke dermed si at det er et betalingsdyktig marked for videreutdanning. Får kurset nok deltakere? Vil arbeidsgivere betale? Kan ansatte betale? Studiesenteret Finnsnes får mange henvendelser, men det er vanligvis fra ansatte og ikke fra arbeidsgivere. Når studiesenteret så har kontaktet universitet eller høgskole og kommer med tilbud om videreutdanning, viser det seg at potensielle søkere har problemer både med å betale studieavgiften uten delvis/hel støtte fra arbeidsgiver og med å få permisjon fra jobben en – to dager for hver samling.

For videreutdanning er studiesenteret oppdragsgiver for tilbud fra universitet eller høgskole. ”Ved kjøp av oppdragsstudier på 10 eller 20 vekttall beløper kostnadene seg til ca kr 270-300.000 per 10 vekttall. Med en studieavgift inkludert eksamensavgift på kr 10-12.000, må vi opp i et studenttall på minimum 25 for at dette skal være selvfinansiert. Det viser seg svært vanskelig å samle så mange studenter til alle studiene. Dette fører til at noen tilbud kjøres sterkt subsidiert og at mange tilbud ikke kan settes i gang. (...) Vår erfaring så langt er at en studieavgift på kr 10-12.000 er maksimum av hva studenter er villige til å betale for et 10-vektalls studium” (Studiesenterets rapport for 1997-98).

Disse problemene med det regionale markedet for videreutdanning gjelder generelt. Studiesenteret Finnsnes har forsøkt alternative strategier for å få i gang studier:

- En kan kontakte arbeidsgivere og undersøke hva slags videreutdanning de prioriterer, og så inngå avtaler om at de finansierer videreutdanning for et gitt antall ansatte. Antall studenter blir da stort nok. Hittil har studiesenteret gjort dette i sektorer med sentralisert arbeidsgiveransvar: i helsesektoren (3.2) og for skoleledere, men ikke for lærere (3.3). Gjennom Senter for fiskeriforskning er kontakten med fiskeri/fiskeindustri kommet i

gang. Med bare en faglig stilling har imidlertid studiesenteret ikke hatt kapasitet til å kontakte og motivere de mange arbeidsgivere i andre bransjer i privat sektor i regionen.

- En kan inngå nettverkssamarbeid med andre studiesentre om samkjøring av studietilbud. Da kan tilbudene bli kostnadseffektive selv om det på hvert sted bare er mindre grupper på f.eks. 5 – 7 studenter (Grepperud & Thomsen 1999b s. 19). Studiesenteret Finnsnes har hatt slikt samarbeid med Forsvarets Studiesenter og med Høgskolen i Tromsø, både i videreutdanning (3.2) og i desentralisert grunnutdanning (3.1). Slike former for samarbeid åpner mange muligheter.

3.5 Økonomisk-administrativ grunn/videreutdanning for bedrifter og offentlig administrasjon

Det er liten tvil om at økt kompetanse i markedsføring, IT, organisering ved omstillinger osv vil være nyttig for regionens arbeidsliv, både privat og offentlig sektor. Studiesenteret Finnsnes fikk en del henvendelser om å tilby økonomistudier etter starten i 1996. De tok bl.a. kontakt med Høgskolen i Harstad med spørsmål om desentralisert utdanning i økonomiske fag og markedsføring. En hindring for dette var at økonomisk-administrative fag fra høgskolen årlig blir tilbudt av Folkeuniversitetet i Indre Midt-Troms og Finnsnes. Dette samarbeidet startet før studiesenteret ble etablert, og høgskolen har valgt å fortsette med Folkeuniversitetet som arrangør i regionen.

Fra sine intervjuer med regionale kunnskapsmeglere om forholdet til Studiesenteret Finnsnes mener Grepperud at den direkte konkurransen har vært størst med Folkeuniversitetet. Dette skyldes ikke bevisste strategier, de to forsøkte i 1997 en arbeidsdeling der Folkeuniversitetet ville ha økonomifag, datafag og pedagogiske fag som sine områder. Imidlertid ”har begge samme oppfatning av hvor det potensielle kundegrunnlaget ligger og hvor det evt er mulig å drive økonomisk forsvarlig. Ikke minst det siste tvinger Studiesenteret Finnsnes til å begi seg inn på det man tidligere har benevnt som Folkeuniversitetets område” (Grepperud & Thomsen 1999a s. 45).

Studiesenteret måtte finne en annen høgskole som var interessert i å levere desentraliserte økonomistudier med bruk av fjernundervisning. Det ble BI Nordland. I 1997/98 startet studiet *Grunnfag bedriftsøkonomi* (20 vekttall) i moduler, som heltidsstudier i ett år eller som deltidsstudier i to år. Av 20 søkere ble 11 studenter det året, like mange neste år. Totalt de to årene gjennomførte 13 hele studiet og 4 gjennomførte enkeltkurs (2-8 vekttall). Av heltidsstudentene kom bare tre unge rett fra videregående skole, de andre var i jobb eller trygdet. Siden studiet kostet 30.000 kroner, var de fleste i jobb og noen fikk dekket alt/noe fra arbeidsgiver. De som allerede var bosatt i regionen og hadde jobb fikk økt kompetanse. Studiesenteret hadde ingen inntekter fra studieavgiftene, de fikk dekket leie av lokaler og linjeleie for veiledning via billedtelefon. Etter oppstartsamlinger foregikk både forelesninger og veiledning i stor grad som toveis lyd-bilde fjernundervisning. Etter de to årene ble ikke studiet gjentatt, fordi BI da etablerte seg i Tromsø.

Studiesenteret Finnsnes får fortsatt en del henvendelser om økonomistudier, det er et spørsmål om Avdeling for ingeniør- og økonomifag ved Høgskolen i Tromsø kan gjøre noe. Studiesenteret har også ønsket at Høgskolen i Harstad kunne tilby mer spesialisert utdanning i Internasjonal markedsføring med kulturkunnskap. Målgruppen her vil være eksportbedriftene i fiskeindustri. Slik videreutdanning kunne gis gjennom Senter for fiskerikunnskap. Hittil har høgskolen ikke hatt kapasitet til dette, så bedrifter i regionen bruker Markedsføringshøgskolen i Oslo (se 5.6).

I studiesenterets første år 1996/97 tilbød de studiet *Organisasjon og ledelse* (10 vekttall) i fire moduler med samlinger torsdag – søndag i løpet av ett år, fra Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø. Studiet hadde 11 studenter. Studiet ble ikke tilbudt året etter. Det var planlagt gitt i 1998/99, men det ble avlyst på grunn av for få søkere (ut fra erfaring ville neppe flere enn halvparten av de 18 søkere møte opp). Studiet tilbys imidlertid også ved Forsvarets Studiesenter i Indre Midt-Troms.

Administrativ databehandling I (10 vekttall) i fem moduler i løpet av ett år har blitt gitt fra Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø. Studenter kunne også ta bare enkeltmoduler på 2 vekttall: EDB og samfunn, Grunnkurs i EDB, Informasjonsteknologi, Applikasjonsutvikling I, Presentasjonsteknikk (Desktop Publishing). Disse kursene inngår i det ordinære ingeniørstudiet, men ikke alle gis hvert år der. Kursene ble satt sammen i en ”pakke” primært for eksterne studenter. Det ble undervist en dag i uken, mens alle andre tilbud ved studiesenteret har hatt samlinger i slutten av uken og til dels i helgen. Deltakerne jobbet med prosjekt mellom samlingene. ABD-studiet i Finnsnes hadde 10 studenter i 1996/97 og 16 studenter i 1997/98. Noen av dem som tok dette studiet på bare ti vekttall, regnes nå som IT-eksperter på sin arbeidsplass og i lokalsamfunnet. Studiet ble avlyst i 1998/99 på grunn av for få søkere (ut fra erfaring ville ikke flere enn halvparten av de 12 søkere møte opp) og har ikke vært gitt senere, selv om avdelingen kunne ønske dette. Avdelingen har imidlertid en annen arrangør av ADB-studiet i regionen, Forsvarets Studiesenter i Indre Midt-Troms. De har tilbudt dette desentraliserte studiet hvert år, også på Finnsnes før Studiesenteret ble etablert der, og de var negative til at studiet skulle fortsette i Finnsnes. Her er det altså konkurranse mellom de to studiesentrene, men i sykepleie- og lærerutdanning har de klart å samarbeide. ADB studiet var fullfinansiert av studentene, kursavgift for hele studiet var 10.000 kr pluss 2.500 for eksamener, mens enkeltmoduler kostet 2.200 kr. Studiet regnes som videreutdanning, slik antall vekttall fra eksamener rapporteres i ekstern virksomhet, men inngår ikke i måltall for ingeniørutdanning.

Ved studiene i *Organisasjon og ledelse* og *Administrativ databehandling* reiser ansatte fra Høgskolen i Tromsø ut og underviser i teori. Dessuten brukes lokale ressurspersoner som lærere og veiledere, etter å ha blitt vurdert og godkjent på vanlig måte av høgskolen. Det er en fordel for distriktet at lokale får en slik ekstra jobb, det øker sjansen for at distriktet får beholde dem slik studiesenteret ser det.

Et nytt tilbud i studieåret 2000/2001 er *Prosjektstyring* (5 vekttall) fra UNIKOM ved Universitetet i Tromsø. Studiet settes i gang med 23 studenter selv om minimum 25 studenter er nødvendig for å dekke utgiftene. UNIKOM er villig til å ”kjøre med underskudd” for å støtte Studiesenteret Finnsnes som gjør en god jobb for lærere og studenter. Dessuten vil de vise at de er til stede i regionen, det tar gjerne to – tre år å innarbeide seg på markedet. De må tjene penger på sikt, men ikke på hvert kurs. Av de 23 studentene er 7 utenfra regionen Midt-Troms (fra Nordland, Harstad og Tromsø). Halvparten av studentene ønsket å fortsette med studiet *Prosjektledelse* (5 vekttall), det planlegges april – desember 2001. Studieavgiften er 12.500 kroner for hvert studietilbud, dvs 25.000 kroner for 10 vekttall. Opplegget for begge studiene er 3 samlinger på tre – fire dager midt i uken, prosjektoppgave i grupper og muntlig eksamen. Studiet bygger på aksjonslæring, deltakerne skal systematisere egne erfaringer i forhold til teori. Ved studiesenteret stilte de allikevel spørsmål om det var for mye standardkurs. De mener at når en skal ha videreutdanning i et område, bør ledere fra kommuneadministrasjon og offentlige tjenester delta sammen med ledere for nøkkelbedrifter som er premissleverandører.

3.6 Utvikling av grunnutdanning/videreutdanning for fiskerinæringen

Å styrke utdanning for fiskerinæringen var viktig i argumentasjonen for å opprette studiesenteret og lokaliseringen på Finnsnes i Ytre Midt-Troms. Denne regionen har store fiskeindustribedrifter med desentralisert produksjon i lokalsamfunn på Senja, variert fiskeflåte og en av produksjonsenhetene til redskapsprodusenten Refa i Finnsnes. Det aller meste av produksjonen blir eksportert. Både industri og flåte er modernisert, slik at virksomheten nå er basert på avansert teknologi og løpende produktutvikling. Dette fordrer kompetanse som ikke finnes i disse lokalsamfunn. Fiskerikandidater fra Norges Fiskerihøgskole er vanskelig å få tak i, de går ofte til forskning og arbeidsplasser i større sentre. Høgskolen i Tromsø har ikke fått nok studenter til sin ingeniørutdanning rettet mot sektoren. Den teknologiske utviklingen har også ført til at barn og ungdom i fiskerisamfunn ikke lenger får en praktisk opplæring i bruk og vedlikehold av fiskeredskaper. Stadig flere fiskere mangler slike kunnskaper, og opplæring kan ikke gis ombord på grunn av arbeidspresset. En konsekvens av manglende kunnskaper om redskapene er at kvalitetssikringen blir dårligere i fiskeflåten enn i fiskeindustrien, det skaper problemer for eksporten i forhold til strenge kvalitetskrav på det internasjonale markedet.

Ved Studiesenteret Finnsnes sier de at det har tatt tid å få fiskeindustrien i tale, industrien hadde ikke erfart at universitet og høyskoler var manøvreringsdyktige i forhold til deres behov. I løpet av de siste to år har det blitt mulig å skreddersy kompetanse, å kombinere erfaring i bedrift med utdanningskomponenter. De er opptatt av å få til en Master-grad i industrien.

De mener også det er et paradoks at den største eksportindustrien, fiske og oppdrett, sliter med rekrutteringen. Arbeid i fiskeindustri har fortsatt lav status, selv om arbeidsmiljøet nå er høyteknologisk og ikke ”rått og kaldt” som på 70-tallet. Grunnkurs i fiskefag i videregående skole har få plasser og får ikke nok elever. Derfor har studiesenteret satset på å bryte opp utdanningen i komponenter. Unge (og voksne) kan ta et kurs, få interesse og eventuelt fortsette. Det er også ekstremt viktig for fiskerisektoren å få godkjent realkompetanse. Mange har erfaringskvalifikasjoner, men ikke videregående skole.

For å dekke fiskerinæringens behov for økt kompetanse tok Studiesenteret Finnsnes og Refa, sammen med regionens fiskeindustri, initiativ til å etablere et kompetansesenter. Etter et møte i 1998 med bransjeorganisasjoner, opplæringskontorer i fylket og landsdelsutvalget for Nord-Norge, ble det satt i gang et forprosjekt om å utrede behovet for og lage en modell for et Nordnorsk kompetansesenter for fiskeri og fangst-teknologi (NOKOFI). Ulike interessenter ble kontaktet: fiskere og redere, Opplæringskontoret for fiskerinæringen, videregående skoler, ungdomsskoler, fylkesarbeidskontoret, Norges Fiskerihøgskole i Tromsø og Fiskeriforskning i Tromsø (Johansen 1998:9). I styringsgruppen for forprosjektet var Troms fylkes utdanningsetat, Fiskerinæringens felles kompetansestyre, Nordnorsk rederiforening, Norges fiskarlag, Refa og Studiesenteret Finnsnes.

I 1999 startet *Senter for fiskerikunnskap (SFK)*, lokalisert ved Refa fabrikk i Finnsnes. En prosjektleder har arbeidet med å utvikle kurs på videregående skoles nivå i ulike redskaper (not, trål, snurrevad, garn, line). Målgruppen er både ungdom og erfarne fiskere. I 1999/2000 ga Senter for fiskerikunnskap flere 30 timers innføringskurs i ulike fiskeredskaper, et 70 timers § 20 kurs i flere redskapstyper for fiskere, et 30 timers grunnleggende kurs for operatører i oppdrett og et to ukers kurs for skolering av egne instruktører.

Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø har i samarbeid med Senter for fiskerikunnskap utviklet kurs på høgskolenivå i redskapsteknologi og materiellære for fiskeflåten. Det første kurset i *Tauverk, wire og nett* (2 vekttall) holdes nå våren 2001 med 6 studenter. Det skal bli påbygging opp til 10 vekttall, med 4 vekttall kurs Redskap i anvendelse og 4 vekttall prosjekt med spesialisering i et redskap. Bransjen stiller premisser om hva kursene bør inneholde, det er ulike skippere og baser for ulike redskaper. Avdelingen ser nå på mulighetene for å lage Web basert kurs som er lettere å følge for ansatte i fiskerikommunene på ytre Senja. Det tar en time med bil fra ytre Senja til Finnsnes, selv med broforbindelse.

Ved Studiesenteret Finnsnes mener de at bedrifter i fiske og oppdrettsnæringen ønsker mer multikompetanse hos ansatte. Det vil si økonomiutdanningen rettet mot næringen bør være tverrfaglig med en kombinasjon av biologi, økonomi, prosjektledelse og teknologi. Slik bredde kreves for å forstå hva bedriften gjør og være delaktig i virksomheten. Eksempel på målgruppe er de som er ansvarlig for hver oppdrettsenhet med avansert måle- og

kontrollteknologi i fjordene på Senja. Utdanningen kan være på Bachelor nivå (treårig), det vil si på lavere nivå enn Norges Fiskerihøgskole ved Universitetet i Tromsø.

3.7 Skreddersydd lederutdanning for fiskerinæringen

For Studiesenteret Finnsnes har det helt fra starten i 1996 vært et viktig mål å stimulere til og formidle skreddersydd utdanning fra universitet eller høyskoler til lokalt arbeidsliv. Arbeidet med å etablere Senter for fiskerikunnskap har styrket kontakten med fiskeri og fiskeindustribedrifter. Studiesenteret har lenge arbeidet mot fiskerimiljøene på Senja med tanke på motivering for kompetanseoppbygging. I dette området finner vi noen av landets fremste fiskeribedrifter. Disse bedriftene satser på å ligge langt fremme når det gjelder moderne teknologi, men de står likevel overfor stor utfordringer med å skaffe nok kvalifiserte fagfolk. Studiesenteret har gjennom sitt initiativ i Senjahopen, først og fremst mot Nergårdkonsernet, satt i gang en prosess som nå ser ut til å munne ut i et 20 vekttalls ledelsesprogram i dette miljøet.

Høsten 1999 inviterte Studiesenteret Finnsnes alle sentrale bedrifter i regionen, kommune- politikere, universitetet og høyskolene (Harstad, Narvik, Tromsø) til et dagsseminar om Kompetansebehovet i Midt-Troms. Fordi Nergård konsernet ikke kom dit, reiste de fra studiesenteret til Senja og diskuterte konsernets kompetansebehov. Ut fra dette initiativet ble det kontakt mellom Senjahopen bedriftene og fagmiljøene i Tromsø, både ved høyskolen og universitetet. Da de registrerte at både høyskolen og universitetet var interessert i å gi tilbud om ledelsesopplæring i Senjahopen, opptrådte Studiesenteret Finnsnes bare som formidler av tilbudene. De deltok ikke i bedriftenes prioritering av tilbudene. Nergård AS og deres medspillere i Senjahopen valgte selv å satse på tilbudet fra Høyskolen i Tromsø – først og fremst ut fra en økonomisk vurdering.

Avdeling for ingeniør- og økonomifag ved Høyskolen i Tromsø legger opp et skreddersydd ledelsesopplæringsprogram i Senjahopen i samarbeid med Nergård AS og Opplæringskontoret for fiskerifag i Troms. Opplæringsprogrammet er på 20 vekttall og vil inneholde kursmodulene *Ledelse av endrings- og omstillingsprosesser* (5 vekttall) høsten 2001, *Prosjektstyring* (5 vekttall) våren 2002, *Kvalitetssikring* (2 vekttall) og *Innføring i bedriftsøkonomi* (2 vekttall) høsten 2002. Disse kursmodulene er felles for deltakere fra privat og offentlig sektor. Våren 2003 kan deltakerne velge mer bransjetilpassede kurs (i alt 6 vekttall) i bl.a. havbruksteknologi, produksjonsbiologi, økologi- og miljøteknologi, mikrobiologi/fiskerikjemi, markedsføring, logistikk, EDB og forretningsengelsk. Den første kursmodulen er tidligere gitt til ansatte i Forsvaret. Denne modulen vil koste 10.900 kroner.

Det alternative tilbudet fra Universitetet i Tromsø besto av *Bedrifter i endring: Nye lederroller* (5 vekttall) og *Prosjektstyring* (5 vekttall) fra UNIKOM i tillegg til kursmoduler i økonomi og markedsføring fra Norges Fiskerihøgskole, i alt 20 vekttall.

Ved UNIKOM fremhever de at Nergård konsernet hadde hørt om positive erfaringer fra et tilsvarende skreddersydd videreutdanningsprogram for ledere og mellomledere i fiskeindustrien og offentlig sektor i Båtsfjord i Finnmark, som ble utviklet ved Universitetet i Tromsø i 1999 og startet i januar 2000. Dette sprang ut av samarbeid i det tverrfaglige forskningsprogrammet BU 2000 (Bedriftsutvikling mot år 2000), der to fiskeribedrifter i Båtsfjord i 1997 ble tilknyttet forskningsmiljøer i økonomi, sosiologi, statsvitenskap og samfunnsgeografi ved universitetet, fiskerihøgskolen og forskningsinstitutter i Tromsø. Aksjonstiltakene innebar at bedrifter og forskere arbeidet tett sammen om utviklingen i bedriftene. UNIKOM understreker at universitetsmiljøene derfor har forskningsbasert spisskompetanse om endringer i fiskeindustrien, forskere fra BU 2000 var involvert i å utvikle og undervise i dette lederutdanningsprogrammet.

3.8 Samisk kurs

Ytre Midt-Troms har et betydelig innslag av samisk og samiskættet befolkning, både sjøsamer og etterkommere av svenske reinsamer som hadde sommerbeiter ved kysten. Det er ca 50 medlemmer i Senja og omegn sameforening, ca 70 medlemmer i Sørreisa og omegn sameforening. Det har vært en oppblomstring og revitalisering av samisk språk og kultur ifølge professor Nergård. Foreldre kan kreve samisk som sidemål for barn i skolen. Lærere og lokal administrasjon har behov for samisk kulturkunnskap. Studiesenter Finnsnes har hatt drøftinger med Senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø om studietilbud. Hittil har studiesenteret bare formidlet et kurs i samisk på begynnernivå som fjernundervisning fra Samisk høgskole i Kautokeino. Av kurs på fire nivåer er dette første nivå, med trening fra å høre til å snakke samisk.

3.9 Etterutdanningskurs

Slike korte kurs uten eksamen omtales kort og i varierende grad i årsrapportene fra studiesenteret. I 1999/2000 var det bl.a. to dagers kurs om barneoppdragelse, to dagers tverrfaglig kurs om barn av rusmisbrukere og dagsseminar om den samiske befolknings møte med helse- og sosialsektoren. Det er særlig Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø som har vært aktive i å gi etterutdanningskurs ved studiesenteret. Det startet allerede høsten 1996 med et fem dagers kurs i Akuttmedisin og katastrofepsykiatri med 15 deltakere. Avdelingen har gitt etterutdanning i forebyggende helsearbeid, rusproblemer og psykiatri. De har bl.a. gitt et 6 – 8 ukers kurs i akutt hjelp for helsepersonell uten høgskoleutdanning, dagskurs for ferievikarer i sykehjem o.l. De fikk kritikk fra fylkesadministrasjonen for at de ga tilbud til deltakere uten høgskole. Avdelingen gjorde dette fordi kommunene i ytre Midt-Troms ba om et slikt kurs. Kurset kunne vært gitt fra videregående skole, men det var ingen tilbud som fylte behovet.

3.10 Oppsummering

Ut fra en samlet vurdering har Studiesenteret Finnsnes bidratt til å øke kompetansenivået i befolkningen i regionen Ytre Midt-Troms. Særlig gjelder det i forhold til Kompetansereformens vekt på etter- og videreutdanning. I prøveperioden fra 1997 til 2001 har Studiesenteret Finnsnes gitt ulike deltids videreutdanninger med eksamen og vekttall fra universitet og høyskoler til ca 350 personer i regionen. Videreutdanning på videregående skoles nivå er gitt til ca 120 personer, i tillegg kommer kurs ved Senter for fiskerikunnskap. (Vi tar med studenter som har fullført utdanning fra 1996/97 til 1999/2000 og studenter som er i utdanning 2000/2001.)

Kommunene i regionen har udekkede behov for kompetent personale i helse- og skolesektoren. Studiesenteret Finnsnes vil bidra til å dekke deler av behovet ved å tilby desentralisert deltids grunnutdanning fra Høgskolen i Tromsø til voksne søkere. I nær fremtid, fra våren 2001 til våren 2003, vil ca 50 lokale studenter fra Ytre Midt-Troms bli ferdig utdannet som sykepleiere og lærere; det gjelder også ca 65 ikke-lokale studenter som hovedsakelig er bosatt i Indre Midt-Troms.

Hvordan virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes har påvirket kompetanseprofilen i befolkningen i regionen, har vi belyst ut fra hvilke utdanningstilbud som er gitt på ulike fagområder og rettet mot ansatte i ulike deler av arbeidslivet. Hittil dominerer utdanninger rettet mot offentlig sektor, målt i antall studenter. Det har vist seg vanskelig å få nok studenter til videreutdanninger som kan være felles for bedrifter i ulike bransjer. Å styrke utdanning for fiskerinæringen var viktig i argumentasjonen for å opprette studiesenteret. Dette har skjedd de to siste årene i samarbeid med næringen gjennom Senter for fiskerikunnskap.

For helsesektoren har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra høyskole til 79 sykepleiere i eldreomsorg, psykiatri og pedagogisk veiledning i praksisopplæring. Studiesenteret har gjort en god innsats med å få kommunene som arbeidsgivere til å samordne sine ønsker om videreutdanning. I tillegg har i alt 120 ufaglærte ansatte fått desentralisert videreutdanning i omsorgsfag på videregående skoles nivå, etter ønske fra kommunene og nå i samarbeid med OPUS-sentre ved videregående skoler. Desentralisert deltids sykepleierutdanning vil i år og neste år gi i alt 31 ferdig utdannede sykepleiere som er bosatt i Ytre Midt-Troms, en del av disse arbeider allerede i helsesektoren. Bare voksne søkere med omsorgsansvar ble tatt opp til studiet, de kan forventes å bli stabile ansatte i den kommunen de bor i. I tillegg utdannes 46 sykepleiere fra andre deler av Troms.

For skolesektoren har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra universitet og høyskoler til 112 lærere i IT, engelsk, naturfag, spesialpedagogikk og pedagogikk på småskoletrinnet. De fleste tilbudene har bare vært gitt en gang, på grunn av ulike ønsker fra lærere og et marked med begrenset betalingsevne/vilje. Studiesenteret gjorde en innsats for å få arbeidsgivere i skolesektoren i de fem kommunene i regionen til å støtte deltids

videreutdanning i skoleledelse og skoleutvikling for 66 skoleledere, studiesenteret subsidierte dessuten tilbudet for å få med alle kommunene. Desentralisert deltids lærerutdanning vil om ett til to år gi 20 ferdig utdannede lærere som er bosatt i Ytre Midt-Troms. Noen av disse arbeider allerede som ”ufaglærte” lærere. I tillegg utdannes 20 lærere fra andre deler av Troms.

For privat sektor og offentlig administrasjon har studiesenteret gitt deltids videreutdanning fra universitet og høyskoler til 77 personer i bedriftsøkonomi, organisasjon og ledelse, IT og prosjektstyring. Vi kunne kanskje trodd at det ville vært flere deltakere for slike mer generelle utdanninger, men disse studiene har bare vært gitt en eller to ganger, og det har ikke vært nok søkere til å gjenta tilbudene. En årsak er konkurranse med andre tilbydere: Folkeuniversitetet i regionen tilbyr bedriftsøkonomi og Forsvarets Studiesenter i Indre Midt-Troms tilbyr IT fra høyskoler.

For fiskeri og fiskeindustri har studiesenteret hittil bare gitt deltids videreutdanning fra høyskole til 6 personer i redskapsteknologi, her skal det utvikles flere tilbud. Grunn- og videreutdanning i redskapsteknologi på videregående skoles nivå utvikles og gis ved Senter for fiskerikunnskap, som studiesenteret bidro til opprettelsen av. Studiesenteret har tatt initiativ til kontakt mellom et fiskeindustrikonsern på Senja og universitet/høyskole for å utvikle et skreddersydd ledelsesopplæringsprogram. Videreutdanningen er på deltid i to år og starter høsten 2001. For å øke kompetansen i lokalsamfunnet, kan også ansatte i andre lokale bedrifter og offentlig virksomhet delta.

At det er behov for kompetanseøkning i en sektor av arbeidslivet i regionen, vil ikke dermed si at det er et betalingsdyktig marked for videreutdanning og nok søkere.

Studiesenteret Finnsnes har forsøkt to alternative strategier for å få i gang tilbud:

- Første strategi er oppdragskurs, å inngå avtale med en eller flere arbeidsgivere om at de finansierer en prioritert videreutdanning for et gitt antall ansatte. Studiesenteret har gjort dette i helsesektoren, for skoleledere og i fiskeindustri.
- Andre strategi er å inngå nettverkssamarbeid med andre studiesentre om samkjøring av studietilbud som fjernundervisning. Da kan tilbudene bli kostnadseffektive, selv med bare 5-7 studenter hvert sted og ikke som ellers minimum 25 studenter. Studiesenteret har gjort dette i videreutdanning i helsesektoren.

4 Hva vurderer universitet og høgskoler som positivt med Studiesenteret Finnsnes?

4.1 Formidler desentralisert grunnutdanning på deltid til voksne studenter

Desentralisert lærerutdanning og sykepleierutdanning ved Studiesenteret Finnsnes må sies å være en suksess. Søkningen har vært stor, siden dette er velkjente utdanninger som er rettet mot lokalt arbeidsmarked. Resultatene er gode, studentene er voksne og motiverte. Studentene bruker dessuten bare ett år mer på å studere på deltid med desentraliserte samlinger enn å studere på heltid ved høgskole. Derimot var det liten søkning til deltidsversjonen av Engelsk grunnfag i moduler med dobbelt så lang studietid som på heltid; slik ”halv fart” er vanlig når grunnfag o.l. gis som deltid. Dette studiet kan være del av en grunnutdanning, men er oftere brukt som videreutdanning for lærere (se 3.3).

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø sier at fordi Studiesenteret Finnsnes ble opprettet, har høgskolen lettere fått til studieopplegg for regionen Ytre Midt-Troms. Tilbudene om grunnutdanning er først og fremst for voksne med omsorgsforpliktelser som jobber. Slike tilbud innebærer å stabilisere bosettingen gjennom å kvalifisere folk. De tror at ungdom vil reise bort for å studere uansett. For høgskolen inngår deltidsstudentene i desentralisert grunnutdanning i samlet studenttall og dermed i grunnlaget for bevilgninger fra departementet.

Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Tromsø understreker at studentene i desentralisert lærerutdanning (DALU) i Midt-Troms har mindre stryk og bedre karakterer enn de unge stasjonære studentene i Tromsø. Stasjonære lærerstudenter nå har oftere deltidsjobber, slik at også de er interessert i mer fleksible tilbud. Avdelingen har vedtatt å tilby et samlingsbasert studium med ordinær fart i Tromsø fra høsten 2001. Derfor må de se om det er behov i Midt-Troms for et nytt desentralisert deltidsstudium etter at det første kullet blir ferdige (med obligatorisk del våren 2002, med fordypningsår våren 2003).

Avdeling for helsefagutdanning ved Høgskolen i Tromsø har vært pionerer, de har nå vel ti års erfaring med å gi desentralisert sykepleierutdanning (DSU) på deltid med samlinger i ulike deler av Troms fylke. Hensikten har vært å kvalifisere lokalt bosatte voksne personer med omsorgsansvar, ofte med erfaring fra helsesektoren, til lokale sykepleierstillinger som står ledige eller har stor gjennomtrekk i kommuner (se 3.1). Det startet som et midlertidig tiltak, de ser nå nærmest på det som permanent. I Handlingsplan for helse- og sosialpersonell 1998-2001 understreker Sosial- og helsedepartementet behovet for desentralisert utdanning; høgskolens tilbud følger opp dette. Annethvert år er det opptak av 40 studenter til desentralisert deltidsutdanning, studentene fordeles etter bosted på tre steder: Skjervøy i Nord-Troms, Finnsnes i Ytre Midt-Troms og Målselv i Indre Midt-Troms. Det har vært en lettelse for høgskolen å ha studiesentra med infrastruktur i

Finnsnes og Målselv, det mangler i Nord-Troms. I desentralisert sykepleierutdanning er de i fagmiljøet redd for å få isolerte enkeltstudenter i fjernundervisning, de ser behovet for studiesentre.

4.2 Inngangsport til etter- og videreutdanning for arbeidslivet i regionen

Høgskolen i Tromsø har de fleste tilbud ved Studiesenteret Finnsnes, det er færre tilbud fra universitetet og hittil ikke noe fra høgskolene i Harstad og Narvik. Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø sier høgskolen kommer til å satse mer på etter- og videreutdanning, særlig overfor lokalt næringsliv. Da er Studiesenteret Finnsnes en god inngangsport til det markedet i regionen Ytre Midt-Troms.

Administrasjonen ved Høgskolen i Tromsø har nå fått en felles koordinator for etter- og videreutdanning. Høgskolen har ikke hatt noe felles Senter for etter- og videreutdanning, som kunne formidle kontakter med arbeidslivet. Situasjonen er en annen for Universitetet i Tromsø, de har siden 1994 hatt senteret UNIKOM (nå U-VETT) som får henvendelser fra og tar kontakt med arbeidslivet i Troms og Finnmark om etter- og videreutdanning. Her mener de det er en viktig oppgave å motivere ansatte og arbeidsgivere til å satse på etter- og videreutdanning, og det ble stilt spørsmål ved hvor mye Studiesenteret Finnsnes har gjort dette. Imidlertid har professor Grepperud, også tilknyttet UNIKOM, vurdert det slik at videreutdanningen ved studiesenteret har blitt endret i løpet av perioden: vekk fra annonserte tilbud på et generelt marked i konkurranse med andre arrangører i regionen og følgelig med liten oppslutning, over til tilbud for visse yrkesgrupper ønsket av arbeidsgivere i en sektor. Men arbeidsbelastningen for daglig leder har gitt små muligheter for mer systematisk arbeid med kompetansekartlegging og motivering (Grepperud & Thomsen 1999b, s. 14).

Gjennom samarbeid med Senter for fiskerikunnskap og Studiesenteret Finnsnes utvikler fagmiljøet ved Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø modulbaserte kurs på 2 – 4 vekttall i redskapsteknologi for fiskerinæringen i Midt-Troms (se 3.5). Bransjen stiller premisser om hva kursene bør inneholde. Den fagansvarlige ved høgskolen møter lokale bedrifter ved at han er tilknyttet Senter for fiskerikunnskap i en 20 prosent stilling. Hans bakgrunn er fiskerikandidat, han har arbeidet med havbruksteknologi og IT. Han synes dette samarbeidet er noe av det mest spennende som har skjedd, det har gitt en ny dimensjon ved at høgskolemiljøet har fått kontakt med fiskerinæringen. I små lokalsamfunn (som på Senja) betyr fiskerinæringen noe for alle inkludert ordfører og næringssjef, mens i Tromsø er den en av mange bransjer. Kontakten er viktig både for rekrutteringen til studier og for at høgskolen ”kommer på banen” i FoU mot næringen i regionen.

4.3 Samordner lokale behov for videreutdanning i en sektor

Slik samordning skjer i helsesektoren, der Studiesenteret Finnsnes har møte hvert halvår med helse- og sosialsjefer i de fem kommunene i regionen. Avdeling for helsefag ved Høgskolen i Tromsø sier de slet med mangel på samordning av videreutdanning før Studiesenteret Finnsnes ble opprettet. Fra kommunene kom det ønsker om kurs ”i hytt og vær” – noe som førte til få deltakere og avlyste kurs. Studiesenteret har vært aktiv og fått til politisk forankring. De har fått til interkommunalt samarbeid i Ytre Midt-Troms, kommunenes felles behov for videreutdanning i helsesektoren blir formidlet til høgskolen. Også kommuner i Indre Midt-Troms har henvendt seg til Studiesenteret Finnsnes, siden Forsvarets Studiesenter der ikke har dekket det behovet. Høgskolen i Tromsø har gitt videreutdanning for sykepleiere i regionen i bl.a. eldreomsorg (20 vekttall i fire moduler) og aldersdemens (5 vekttall). Samordningen kan bli bedre, noen kommuner er lite flinke til å ivareta etter- og videreutdanning i helsesektoren og det blir mye utskifting av personale. Studiesenteret Finnsnes har ansatt en koordinator som ivaretar kurs, etter- og videreutdanning i helsefag. Dette har vært svært vellykket.

I skolesektoren har det blitt en avtale om arbeidsdeling: det interkommunale Pedagogisk Senter, som også ligger i Finnsnes, har ansvar for å arrangere etterutdanning mens Studiesenteret Finnsnes har ansvar for å arrangere videreutdanning. Videreutdanning i Skoleledelse og skoleutvikling (10 vekttall) ble gitt av Universitetet i Tromsø for 65 skoleledere i regionen. Dette er oppdragsutdanning som krever at skolemyndigheter i en region samarbeider for å få med tilstrekkelig antall deltakere. Studiesenteret Finnsnes gjorde den første henvendelsen til universitetet om å starte opp i regionen. Studiesenteret innkalte også til møter mellom kommunale skolemyndigheter og fagansvarlig fra universitetet.

4.4 Lærestedet utvikler lokalt innhold i desentralisert utdanning

Ett av målene for å etablere Studiesenteret Finnsnes var ”gjennom relevante utdanningstilbud bidra til at ungdom ikke forlater regionen, og at slik utdanning styrker deres profesjonelle kompetanse og deres regionale identitet”. I den pågående vurderingen sies det: ”Man har heller ikke klart å etablere fag som i teoredelene i særlig grad gjenspeiler regional identitet. Den vil i første omgang være knyttet til praksis i profesjonsstudiene og til det såkalte mellomperiodearbeidet i skolelederutdanningen. Fra Avdeling for helsefag sies det dog at man i teoriundervisningen er blitt seg mer bevist de utfordringer regionen står overfor. Man krediterer også SF for deres holdning og profil på dette området”(Grepperud & Thomsen 1999b s.22). Slik lokal og regional vinkling av desentralisert utdanning fra Høgskolen i Tromsø har blitt utviklet i sykepleierutdanningen, men ikke i lærerutdanningen hittil.

Ved Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø sier de det er en utfordring å få lokale helseproblemer (f.eks. ulykker i fiskebåter) og lokal kultur inn som en del av sykepleierutdanningen. De mener dette er mulig å gjøre selv om det er en nasjonal rammeplan for studiet. Da de startet desentralisert utdanning for ti år siden, var de ikke forberedt på at det faglige innholdet ville endres. Men de har erfart at studentene har behov for å se sammenhenger mellom ulike lokalsamfunn og helseproblemer, de trenger ”antropologisk teft”. Desentralisert utdanning bør ikke bli en mottakerstasjon for en veis fjernundervisning, enten det skjer via nett eller tilreisende lærere. Lokal forankring er viktig, og de har brukt ulike virkemidler for å styrke dette i desentralisert sykepleierutdanning:

- Lærere bruker lokale eksempler i undervisningen, ikke bare eksempler fra regionsykehuset i Tromsø.
- Deltidsstudentene skriver prosjektoppgave med temaer fra sine lokalsamfunn som f.eks. belastningslidelser i fiskeri/fiskeindustri og forebyggende helsetiltak.
- Studenter får praksis lokalt i f.eks. distriktpspsykiatri i tillegg til praksisperiode ved spesialistavdelinger ved Regionsykehuset i Tromsø. Dette er viktig siden sykepleierutdanningen har en sterk praksisforankring.
- For deltidsutdanningen har de ansatt lærere som arbeider og bor lokalt f.eks. distriktslege.
- De har ansatt lokal koordinator i stillingsbrøk i deltidsutdanningen.

Ved Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø mener de at å få til en regional vinkling er vanskelig fordi lærerutdanningen er detaljstyrt gjennom nasjonal rammeplan. Det er et spørsmål om en utnytter studentenes lokalkunnskap i seminarer ved samlingen. Ikke så mange av de høgskoleansatte som underviser har bakgrunn i regionen, men desentralisert lærerutdanning burde være en god base for forskning og utviklingsarbeid om hvordan skoleverket fungerer regionalt. Desentralisert utdanning gir også studenter som er tilknyttet skoler i små lokalsamfunn. Det er viktig fordi de aller fleste ordinære studenter har praksis i Tromsø, slik at de går glipp av distriktskontakt. Årsaken er at høgskolen ikke har råd til å delfinansiere reise og praksisopphold andre steder for 900 studenter, KUF gir etter deres mening bare delvis dekning av merkostnadene. Lærerstudenter får ikke lov til å ha praksis på egen arbeidsplass (der de f.eks. er ”ufaglærte” lærere) fordi de skal ha veiledet praksis. Angående regional vinkling på lærerutdanningen har Studiesenteret Finnsnes bl.a. tatt opp med høgskolen spørsmålet om å bruke verk av den kjente lokale forfatter Arvid Hanssen i norskundervisningen. Studiesenteret hadde et godt samarbeid med forfatteren før han døde i 1998, han var bl.a. engasjert til å skrive en regional sosialhistorie som var tenkt brukt både i helsefagutdanninger og i lærerutdanning.

4.5 Desentralisering bidrar til å oppfylle måltall for grunnutdanning

Når høgskoler får færre søkere til de ordinære heltidsstudiene, kan søkere til desentraliserte deltidsstudier bidra til at måltallene for antall studenter blir oppfylt og dermed at

bevilgninger opprettholdes. For Høgskolen i Tromsø gjelder det lærerutdanning som har desentralisert, og ingeniørutdanning som er i ferd med å desentralisere, men ikke sykepleierutdanning som har nok søkere til både ordinære og desentraliserte studier.

Ved Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø har de problemer med å fylle opp måltallene for lærere og førskolelærere, selv om måltallene er blitt justert ned av Stortinget og KUF de siste årene. Det er økt konkurranse mellom utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge om de mindre ungdomskullene. Det hadde blitt magert uten de desentraliserte studiene, som er en helt nødvendig inntektspost. Desentralisert lærerutdanning (DALU) har redusert fart, studiet tar 5 år med spesialisering mot normalt 4 år slik at hver DALU student regnes som 0,8 heltids studentekvivalent innenfor hvert budsjettår. Høgskolen i Tromsø har nå 40 deltids lærerstudenter i Harstad med høgskolen der som teknisk operatør (Høgskolen i Harstad har ikke ordinær lærerutdanning) og 40 deltids lærerstudenter i Finnsnes der halvparten kommer via Forsvarets Studiesenter. De tror ikke at de desentraliserte deltidsstudiene ”tar” studenter som ellers kunne ha studert på heltid i Tromsø, mange av deltidsstudentene er voksne folk som har jobbet lenge i skolen uten formell lærerutdanning.

Ved Avdeling for ingeniør- og økonomiutdanning, Høgskolen i Tromsø har de totalt flere studenter enn måltallet for ingeniørutdanningen, de har fått redusert måltallet. Imidlertid har de problemer med rekrutteringen til linjen for Miljø og havbruk, som kombinerer biologi og teknologi dvs dimensjonering av oppdrettsanlegg. Det var for få søkere slik at avdelingen ikke startet studiet i 2000/2001. Det er kostbart med få studenter, med ulike fag må lærerstaben være den samme enten det er 4 eller 40 studenter. Derfor samarbeider de nå med oppdrettsnæringen. De ser det er større sjanser for å få deltakere når de holder kurs i Finnsnes enn i Tromsø. De kan eventuelt gi hele studiet desentralisert. Ingeniørutdanning krever laboratoriearbeid, det kan ikke desentraliseres men det kan organiseres i perioder i Tromsø. Undervisning i matematikk og andre fag kan desentraliseres. Avdelingen har begynt å tenke helt nytt for studiet i Miljø og havbruk med bruk av moduler, fjernundervisning, fag samlet i bolker og ikke spredt i semesteret etc. Da kan studiet lettere desentraliseres.

4.6 God samarbeidspartner og arrangør

Alle de intervjuede ved universitet og høgskoler fremhever, ut fra sin erfaring, at Studiesenteret Finnsnes er en god lokal samarbeidspartner og arrangør av de desentraliserte studietilbudene. De fleste har også erfaring med andre arrangører, både studiesentre og opplysningsorganisasjoner. For de ved universitet og høgskole som har faglig ansvar for et desentralisert studium ”... er alle kontaktpersoner gull verd. Hvis ikke de er oppegående, er det vanskelig å drive. Studiesenteret Finnsnes er på linje med de andre, de er veldig imøtekommende. Vi har hatt veldig god dialog.” Mye positivt blir sagt om daglig leder. De intervjuede sier det gjøres en enorm innsats med få ansatte. Studiesenteret har bare hatt daglig leder og en kontoransatt, samt de siste årene en kurskoordinator for sosial- og

helsefag og en deltids prosjektleder for Senter for fiskerikunnskap. De intervjuede mener dette er et lite og billig studiesenter.

Det varierer noe i hvilken grad Studiesenteret Finnsnes har den daglige administrasjon av de desentraliserte studiene:

- For alle studier er studiesenteret teknisk operatør: de ordner med lokaler for samlinger og eksamener, har kontakt med forelesere, skaffer overnatting og mat for forelesere og studenter ved samlinger etc.
- For studier fra Høgskolen i Tromsø har studiesenteret også studieadministrasjon: kontakt med studenter, eksamenskontor, samler inn oppgaver og får i retur fra sensor etc. Universitetet i Tromsø derimot gjør dette selv ved sin studieadministrasjon, eller den faglig ansvarlige er også administrativt ansvarlig som i studiet Skoleledelse og skoleutvikling.
- For studier på oppdrag ordner studiesenteret med innbetaling fra oppdragsgiver(e), slik som fra kommuner for studiet Skoleledelse og skoleutvikling.

Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø har god dialog med studiesenteret. De har hatt en del møter høsten 2000 i samarbeidet med Senter for fiskerikunnskap om å utvikle høgskolekurs for fiskerinæringen (se 3.5 og 4.7). Studiesenteret har stilt 70.000 kroner til rådighet, avdelingen rapporterer hva det er brukt til.

4.7 Ryddige økonomiske forhold

Arbeidsdelingen mellom en utdanningsinstitusjon og et studiesenter har økonomiske konsekvenser. Ved Høgskolen i Tromsø inngår avdelingene etter forhandlinger detaljerte samarbeidsavtaler med studiesentre (Finnsnes og Forsvarets) for hvert studietilbud om fordelingen av utgifter og inntekter, hvem som skal dekke hva. På spørsmål om dette fungerer greitt, mener Avdeling for lærerutdanning at enkelte avtaler er for detaljerte, noe som gir mye unødvendig regnskap, så de prøver å finne noe bedre. Høgskoledirektøren er med på å undertegne større kontrakter på mer enn ca 100.000 kroner, han informeres om mindre kontrakter.

Høgskolen får dekket fra departementet merkostnader ved desentralisert undervisning i form av

- reiser og opphold for undervisningspersonale
- inndeling av studentene i flere grupper enn hvis alle var ved høgskolen
- bruk av teknologi i fjernundervisning.

Ansatte ved Høgskolen i Tromsø får normalt ikke ekstra lønn for å undervise i desentraliserte studier, det er en del av normal portefølje.

4.8 Lager godt studiemiljø

Studiesenteret Finnsnes er mer enn bare teknisk arrangør av desentraliserte studier og kurs. Det nevner de fleste av de intervjuede. Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø mener det er et pluss at studiesenteret har forsøkt å få til å være en mellomting mellom en operatør og en høgskole. Intervjueren så at det er god plass i de gamle, men slitte, bygningene til Heimly folkehøgskole. Det er innredet stor forelesningssal, grupperom og pauserom. Kantine er i nabobygget. Studiesenteret har ikke bibliotek, men noe pensumlitteratur er til utlån fra høgskolen og i lærerutdanningen er mye av pensum lagret i fulltekst på Internett. Få PCer er tilgjengelige for studentene, men de er mye brukt. Å bygge ut bibliotek og få flere PCer ville imidlertid kreve en helt annen kostnadsramme. Studiesenteret har vært opptatt av å skape gode studiebetingelser.

Også utenom de faste samlingene brukes lokalene på dagtid og kveldstid av deltidsstudenter som bor i nærheten, særlig av små arbeidsgrupper. I sin vurdering understreker Grepperud at et godt studiemiljø er en viktig forutsetning for studiekvalitet: ”Selv om det i idealet om fleksibel utdanning legges stor vekt på at ”kjøkkenbenk blir skolebenk” viser det seg altså at studentene har behov for å møtes, et annet sted å møtes, et annet sted for å skape et studiemiljø uforstyrret av hverdagens kjas og mas. Erfaringene fra Studiesenteret Finnsnes tilsier altså at betydningen av studiemiljø undervurderes i det sterke og til dels ensidige fokus som nå rettes mot fjernundervisning og nettbasert utdanning” (Grepperud & Thomsen 1999b s. 18-19). Vi vil tilføye at de fleste deltidsstudentene i sykepleier og lærerutdanninger er kvinner med både jobb og omsorgsansvar for barn.

4.9 Prøver ut IKT i fjernundervisning

At Studiesenteret Finnsnes sammen med fagmiljøer prøver ut ulike former for IKT-basert fjernundervisning ser ut til å ha vært viktigere for Høgskolen i Tromsø enn for Universitetet i Tromsø. Universitetet har gjennom UNIKOM lengre erfaring med bruk av IKT i desentralisert undervisning bl.a. til/fra flere sentre i Finnmark.

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø tror at det vil bli mer toveis lyd-bilde fjernundervisning fremover. Da er det nødvendig å ha en del slike permanente studio i distriktene.

Studiesenteret Finnsnes har toveis lyd-bilde studio, som er brukt i mange studier, både i grunnutdanning og i videreutdanning. Teknologien har vært brukt til forelesninger og veiledning i samlingene, i tillegg til vanlig undervisning. Studentgrupper på flere steder kan forbindes i et nettverk.

- Det startet med Grunnfag bedriftsøkonomi fra BI Nordland i 1997/98, som også hadde innslag fra BI sentralt. Bruk av to-veis lyd-bilde var en av grunnene til at studiesenteret inngikk avtale med BI.
- Avdeling for helsefag ved Høgskolen i Tromsø ga videreutdanning for sykepleiere i Eldreomsorg (20 vekttall i løpet av to år 1998-2000) som et prosjekt ”En klasse – to

studiesteder”. Med bare 7 studenter i Finnsnes hadde det ikke vært økonomisk mulig å gjennomføre dette uten i tillegg 8 studenter i Tromsø.

- Et tilsvarende opplegg ble brukt i videreutdanning for sykepleiere i Aldersdemens (5 vekttall), med 16 studenter i Finnsnes og en gruppe i Tromsø våren 2000.
- Tre-parts oppkopling ble brukt i studiet Fysisk aktivitet og helse (20 vekttall) med studenter i Finnsnes, Målselv og Tromsø i 1999/2000.
- Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Tromsø fikk nytt toveis lyd-bilde studio i 2000-2001. I tillegg til undervisning i desentralisert lærerutdanning har de bl.a. brukt det til forhandlinger med studiesenteret.

Billedtelefon er delvis brukt til undervisning fra Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø. Billedtelefon er sammen med e-post brukt til veiledning for prosjektoppgaver i mange studier fra Høgskolen i Tromsø og Universitetet i Tromsø.

Internett-baserte studier har hittil ikke vært aktuelt å tilby ved Studiesenteret Finnsnes, siden de har få PCer til studentene. Mens i desentralisert lærerutdanning fra Høgskolen i Tromsø som tilbys ved Høgskolen i Harstad brukes Internett-basert ”Class Fronter”, siden høgskolen har god tilgang på PCer.

I desentraliserte studier kan studiesentre og IKT-teknologi ses på som alternativer eller som supplerende former for undervisning. Alle de intervjuede ved universitet og høgskoler som har brukt Studiesenteret Finnsnes, gikk inn for kombinert undervisning. De la vekt på at det må være fysiske samlinger hvor de desentraliserte studentene møter hverandre og faglærere, i tillegg til at noen deler av studiet kan være IKT-baserte. Særlig understrekes dette for profesjonsstudiene for sykepleiere og lærere. Det vil si at studiesentre bør inneholde IKT-teknologi for fjernundervisning, men at slik teknologi ikke kan erstatte sentrene som møte- og diskusjonsplasser.

5 Hva vurderer universitet og høgskoler som problematisk med Studiesenteret Finnsnes?

5.1 Et lite miljø – styrke ved fusjon og samlokalisering?

Studiesenteret Finnsnes har fra 1996 først hatt bare to ansatte: en daglig leder og en kontorfullmektig (i 60 prosent deltidstilling inntil 1999). Fra 1999 kom i tillegg en prosjektleder (80 prosent stilling) for Senter for fiskerikunnskap og en kurskoordinator for sosial- og helsefag.

Ut fra sin erfaring mener de intervjuede ved universitet og høgskoler at de 2 – 4 ansatte ved Studiesenteret Finnsnes gjør en kjempejobb, men med så få ansatte er senteret sårbart. Til sammenligning ble det nevnt at Kirkenes utdanningscenter har omtrent 25 ansatte; de har riktignok et bredere tilbud av også kurs på videregående skoles nivå og voksenopplæring ved siden av høyere utdanning.

Flere av de intervjuede foreslår derfor at Studiesenteret Finnsnes bør fusjoneres med det interkommunale Pedagogisk Senter, som også er plassert i Finnsnes. Avdeling for helsefag ved Høgskolen i Tromsø mener at de to sentrene jobber såpass likt at en fusjon ville gitt større tyngde, litt større fagmiljø og sterkere infrastruktur.

Ved Universitetet i Tromsø, Senter for etter- og videreutdanning (tidligere UNIKOM, nå U-VETT) foreslår de at et slikt fusjonert studiesenter dessuten samlokaliseres med Utviklingssenteret på Finnsnes. Utviklingssenteret ble etablert i 1987 som en privat stiftelse med kapital fra vel seksti bedrifter, seks kommuner og Troms fylkeskommune. Hovedsatsinger er strategisk nettverksbygging, internasjonalisering, prosjektledelse og kompetanseutvikling. De har tatt initiativ til samarbeid mellom kunnskapsmeglere i regionen.

Når det gjelder en styrket infrastruktur, ønsker Avdeling for ingeniør- og økonomifag ved Høgskolen i Tromsø særlig at studiesenteret kunne bygge opp dataparken. Antall og alder på tilgjengelige PC begrenser nå hvilke kurs de kan tilby der. Hvis det ikke er behov for datakurs hvert år, er det fare for at PC parken foreldes. Det samme sies fra Høgskolen i Narvik.

5.2 Behov for megler mellom fagmiljøer og oppdragsgiver?

Ved Universitetet i Tromsø, Senter for etter- og videreutdanning (tidligere UNIKOM, nå U-VETT) synes de ikke om at Studiesenteret Finnsnes skal være megler og påta seg en type formidlingsoppgaver for andre på vegne av lærestedet. For Universitetet i Tromsø er det mest sentrale i strategien å ta direkte kontakt med bedrifter, etater, kommuner o.l. De

ønsker ikke at Studiesenteret Finnsnes først har møte med oppdragsgiver og så har separat møte med universitetet. Studiesenteret kunne vært megler og koplet bedrift og universitet, så latt universitetet og bedriften utvikle oppdragsutdanningen. Ved UNIKOM jobber de i prosjektgrupper med oppdragsgivere og fagmiljø(er) i en prosess for å utvikle et kurs, fagfolkene er med i møter med bedrifter. De har ikke fått til dette overfor Studiesenteret Finnsnes ennå, fordi studiesenteret må vise at de bidrar. Det er mange meglere på markedet, men UNIKOM vil være megler selv. De har flere ansatte og har lang erfaring med dette, de har høstet både positive og negative erfaringer. Høgskolene har mindre erfaring med dette.

Både Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø ble interessert i å utvikle skreddersydd lederutdanning for fiskeribedrifter på Senja, begge utarbeidet tilbud (se 3.6). UNIKOM mener Studiesenteret Finnsnes kom i et dilemma, hvordan skulle de prioritere på vegne av bedriftene? For å markedsføre universitetstilbud må en kjenne fagmiljøene ved universitetet. Eksterne meglere gjør ikke det, de skjønner ikke hvordan tilbudene er pedagogisk tilrettelagt for målgrupper. Derfor bør eksterne meglere avstå fra oppdragskurs, spesielt når en vet at det ikke er god bestillingskompetanse i en bransje. Ved Studiesenteret Finnsnes sier de imidlertid at da de registrerte at både universitetet og høgskolen var interessert i å gi tilbud om lederopplæring på Senja, opptrådte studiesenteret bare som formidler av tilbudene. Studiesenteret deltok ikke i bedriftenes prioritering av tilbudene. Nergård A/S og deres medspillere i Senjahopen valgte selv å satse på tilbudet fra Høgskolen i Tromsø – først og fremst ut fra en økonomisk vurdering.

Høgskolen i Tromsø har ennå ikke noe Senter for etter- og videreutdanning, det vil si de har ingen slik intern megler. De har også liten erfaring i å utvikle oppdragskurs. Avdeling for ingeniør- og økonomifag ved høgskolen er positive til innsatsen fra Studiesenteret Finnsnes og Senter for fiskerikunnskap når det gjelder å etablere kontakt med bedrifter for å gi ansatte utdanning.

5.3 Desentralisering bestemt av KUF, høgskole eller studiesenter?

Ledelsen ved Høgskolen i Harstad ser det som positivt med sentre der det legges til rette infrastruktur slik at høgskolen kan komme inn med tilbud. Men de er prinsipielt ikke glad i modellen for Studiesenteret Finnsnes. De mener det er problematisk at studiesenteret brukte en del av den statlige bevilgningen til å ”kjøpe” desentralisert grunnutdanning ved å dekke merkostnadene for desentralisering. Hvis departementet ønsker desentralisert utdanning i en region, bør de heller gå gjennom høgskolen. Departementet må gjerne øremerke midler til Høgskolen i Tromsø eller Høgskolen i Narvik og si at nå skal dere starte opp studier i Finnsnes, Sortland osv. Da kan ulike studiesentre forhandle med høgskolen om fordelingen av studieplassene i regionen.

Studiesenteret Finnsnes dekket merkostnadene for desentralisering bare for første år av sykepleierutdanning i 1997 og av lærerutdanning i 1998; den statlige bevilgningen ble ikke brukt til dette. De beskriver problemene med finansieringen i sin rapport for 1997-98 til KUF: ” For å kunne legge til rette for desentralisert utdanning må vi normalt ”stå for” ekstrakostnadene som høgskolene beregner for desentraliseringen. For desentralisert sykepleierutdanning (DSU) utgjør dette kr 230.000 pr år (kr 11.500 pr student for 1998)... For desentralisert allmennlærerutdanning som starter høsten 1998 må vi regne med en kostnad i samme størrelsesorden. Ekstrakostnadene forbundet med desentralisert sykepleierutdanning fra høsten 1998 er derimot finansiert av staten. Etter gjeldende regelverk ... kan vi ikke ta studieavgift for slike studier, vi kan heller ikke bruke av vårt statstilskudd til dette formålet... Dette medfører at disse kostnadene må dekkes av kommunale eller andre midler. Dette mener vi ikke henger i hop.” Problemene ble løst, departementet har senere dekket merkostnadene ved desentraliserte grunnutdanninger gjennom ekstra bevilgninger til Høgskolen i Tromsø.

Oppsummeringsvis mener Høgskolen i Harstad at det er departementet gjennom høgskolene som skal legge ut høgskolestudier i regionene. Budsjett til slike desentraliserte studier i et distrikt/region tildeles høgskolene. Det blir da høgskolens oppgave å starte opp studiet/studiene i samarbeid med den lokale eller regionale instansen på stedet, f.eks. et studiesenter som sørger for lokaler, inventar og utstyr.

5.4 Slitsomt å undervise i desentraliserte samlinger

Dette kan oppfattes som et problem med desentraliserte studier generelt og ikke spesielt for Studiesenteret Finnsnes. Dette ble imidlertid bare nevnt som et problem av Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø. Omtrent halvparten av høgskolepersonalet underviser i desentralisert lærerutdanning (DALU) i Finnsnes eller Harstad. Det er ikke frivillig å gjøre dette, fordi hvert fag i de respektive semester inngår i DALU. Bare undervisningen i Kunst og håndverk og i Musikk foregår i Tromsø, slik at studentene reiser dit til samling. Enkelte høgskolelærere synes det er slitsomt å reise, men de er fornøyd med studentene. Det er imidlertid greiere med hurtigbåt til Finnsnes (bare 70 minutter, omtrent halvveis til Harstad) enn å kjøre bil til samlinger i indre Troms, det vil si Bardufoss og Forsvarets studiesenter i Målselv. Samlinger for desentralisert lærerutdanning foregår midt i uken omtrent en gang i måneden, helger brukes ikke. I noen av videreutdanningene f.eks. Pedagogisk arbeid på småskoletrinnet varer samlingene fra torsdag til lørdag. Det er tungt å være borte i helgene hvis en har familie, mange av de som underviser har imidlertid ikke det. De høgskoleansatte blir også veldig godt mottatt ved studiesentrene både i Finnsnes og Forsvaret.

5.5 Konkurransen mellom kursarrangører i regionen?

Forsvarets Studiesenter i Målselv i Indre Midt-Troms har arrangert desentraliserte kurs fra Høgskolen i Tromsø i mange år, også før Studiesenteret Finnsnes ble etablert i 1996. De to studiesentrene ble konkurrenter om søkere til studiene Organisasjon og ledelse (10 vekttall) og Administrativ databehandling I (10 vekttall) fra Avdeling for ingeniør- og økonomifag ved høgskolen. Avdelingen ønsket å fortsette med ADB studiet i Finnsnes, men Forsvarets Studiesenter var negative til dette siden de tilbyr studiet årlig. De to studiesentrene samarbeider imidlertid godt om desentralisert grunnutdanning i sykepleie og allmennlærer.

Høgskolen i Tromsø prioriterer Studiesenteret Finnsnes til å ”kjøre” deres kurs fremfor Folkeuniversitetet i Midt-Troms, sier de ved Avdeling for ingeniør- og økonomifag. Når Folkeuniversitetet henvender seg til høgskolen, kan de få arrangere kurs hvis ikke studiesenteret allerede gjør det. Avdelingen bruke også OPUS studiesenteret ved videregående skole i Finnsnes til kurs i Webdesign.

5.6 Hvorfor har høgskoler ikke brukt studiesenteret?

Noen høgskoler har valgt å fortsette å bruke andre kursarrangører som opererer i Ytre Midt-Troms, istedenfor å gå over til å bruke studiesenteret. Høgskolen i Harstad har hatt tett samarbeid med Folkeuniversitetet i mange år, før Studiesenteret Finnsnes ble startet, og har fortsatt med det. F.eks. blir økonomisk-administrative fag fra høgskolen tilbudt av Folkeuniversitetet både i indre Troms og Finnsnes. Studiesenteret Finnsnes har da prøvd å ha økonomisk-administrative kurs fra BI, det ble ”vanlig konkurranse” og det ser høgskolen som legitimt. For høgskolen har det imidlertid vært et minus at de ikke har kunnet inkludere vekttall for desentraliserte studenter gjennom Folkeuniversitetet, fordi denne arrangøren tar seg betalt. Men nytt av året er at Høgskolen i Harstad får studentene og vekttall når de bruker Folkeuniversitetet som lokal kursarrangør et annet sted. Folkeuniversitetet er blitt mer fleksible, de er presset av den økte konkurransen om studenter.

Generelt har Studiesenteret Finnsnes vært den aktive part i etableringen av desentraliserte tilbud fra høgskoler, de har kontaktet høgskolemiljøer og ikke omvendt (unntatt for sykepleieutdanning som ble desentralisert tidligere). Vi får et inntrykk av at høgskoler sitter og venter, i stedet for selv å ta initiativ. Delvis har høgskolene allerede desentraliserte tilbud andre steder. Delvis er det mangel på personale.

Ledelsen ved Høgskolen i Harstad er positiv til samarbeid med Studiesenteret Finnsnes, selv om dette ennå ikke har materialisert seg i studietilbud. Det var en del møter mellom dem i perioden når Senter for fiskerikunnskap ble startet. Høgskolen kunne bidra med kurs i logistikk og markedsføring. De kunne tenke seg et opplegg om Internasjonalisering, internasjonal markedsføring. Men hittil har det vært ressursmangel, for lite kapasitet til å

gjøre dette, med ”mangel på hoder og hender mer enn på penger”. Produsenten av fiskeutstyr Refa i Finnsnes sender ansatte til Oslo på Markedsføringshøgskolen. Ved Høgskolen i Harstad mener de at bedriften kunne snakket med dem, så hadde de kommet til Finnsnes og holdt kurs for ansatte. Høgskolen jobber med et prosjekt om e-handel, det vil også kunne være aktuelt.

Høgskolen i Narvik har ikke inngått noen avtaler med Studiesenteret Finnsnes. De har forstått det slik at den dagen studiesenteret skal ha tilbud innen deres felt, vil studiesenteret gjerne ha samarbeid. Høgskolen ser ikke studiesenteret som noen konkurrent, senteret har vel som mål å tilby det som regionen har bruk for. Fra høgskolens side kunne det være helsefag, ingeniørfag, deler av yrkesfaglærer utdanningen, forkurs for ingeniørutdanning eller bedriftsøkonomi. Høgskolen i Narvik har en del erfaring i å bidra med skreddersydde kurs til bedrifter. De har innledet samarbeid med fiskeindustri i Finnmark om bruk av avansert IT- basert visualiseringssenter på f.eks. produksjonslinjer, for å skape større forståelse blant ansatte og se hva som er mulig i modernisering. De regner med mer bruk av dette. Høgskolen tilbyr også stadig mer for fjernstudenter. De desentraliserte via Forsvarets Studiesenter i Indre Midt-Troms studiet Entreprenørskap, ledelse og økonomi (PEARL), det ligger nå på Internett. Fra høsten 2001 vil realfagene til forkurs for ingeniørutdanning være tilgjengelige på Internett, da kunne en etablere klasser for fjernstudenter ved ulike studiesentre.

6 Studiesenteret Finnsnes – hva nå?

6.1 Lærestedene ønsker permanent studiesenter

Høgskolene og universitetet i Nord-Norge oppfatter at de har en forpliktelse til å gi desentralisert undervisning, både grunnutdanning og etter- og videreutdanning. Da trenger de å ha kompetente og erfarne lokale arrangører med infrastruktur som kan brukes av flere utdanningsinstitusjoner. De institusjonene vi har intervjuet foretrekker å bruke studiesentre, kompetansesentre o.l. fremfor å bruke lokale avdelinger av Folkeuniversitetet (unntatt for noen studier fra en høgskole). De som har brukt Studiesenteret Finnsnes, er meget godt fornøyd og ønsker derfor at virksomheten ved Studiesenteret Finnsnes blir permanent. Også de andre institusjonene er prinsipielt positive til permanente studiesentre.

Ved Høgskolen i Tromsø ønsker både avdelinger og ledelsen at prøveprosjektet Studiesenteret Finnsnes blir gjort permanent. Denne høgskolen har hittil stått for de fleste av studietilbudene ved studiesenteret siden 1996. Ved Universitetet i Tromsø er det Senter for etter- og videreutdanning (tidligere UNIKOM, nå U-VETT) som har samarbeidet med studiesenteret, også de er positive til at virksomheten blir permanent. For begge institusjoner gjelder det at de positive sidene ved Studiesenteret Finnsnes (kapittel 4) veier langt tyngre enn problemene (kapittel 5).

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø mener de kommer til å satse mer på etter- og videreutdanning, særlig overfor lokalt næringsliv. Da er Studiesenteret Finnsnes en god inngangsport. Studiesenteret har vært viktig for regionen, det har gjort at høgskolen lettere har fått til opplegg for Midt-Troms. Høgskolen i Tromsø var f.eks. den første høgskolen som tilbød desentralisert sykepleieutdanning på deltid. Hvis studiesenteret forsvant, måtte høgskolen opprette alternativer. Det er viktig for høgskolen at Studiesenteret Finnsnes og Forsvarets Studiesenter fortsetter, det er aktører som høgskolen kan bruke ute i fylket. De ønsker derfor at Studiesenteret Finnsnes blir permanent. Et faglig argument er at et permanent studiesenter gjør det lettere å desentralisere teoriundervisning og praksis i høgskolestudiene, noe som er ønskelig. Pedagogisk er det best med undervisning i samlinger ute i studiesentra, supplert med korte perioder/noen samlinger i Tromsø for å lære bruk av bibliotek og oppleve annet studiemiljø. Ved Høgskolen i Tromsø er de opptatt av at Nord-Troms mangler et permanent studiesenter, der burde det vært noe f.eks. i samarbeid med Høgskolen i Finnmark.

Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø ønsker infrastruktur for desentraliserte tilbud i Ytre Midt-Troms som er en befolkningstung region. De har mange studenter i praksis i regionen. Med permanent studiesenter vil de kunne desentralisere mer. Regional kompetanse har satt lokale helseproblemer på dagsorden og virket som perspektiv-leverandør. Høgskolen må bidra til å dekke kompetansebehov i regionen. Deres syn er at politikere i regionen må ikke stoppe dette, det har betydd et løft for kommunene.

Høgskolen i Harstad har jobbet mot Sortland i Vesterålen, der de har ønsket å etablere et studiesenter. De ønsker infrastruktur i form av lokaler, Internett, to-veis lyd-bilde studio etc. De betaler ved at studentene inngår i måltall for grunnutdanning og dermed i bevilgninger fra departementet. De tror den typen studiesenter, som kan forhandle med hvem de vil, er framtiden. I Nord-Norge har de nok av tomme bygninger, de trenger infrastruktur.

Ved utdanningsinstitusjonene er en opptatt av at permanente studiesentre må ha nødvendig infrastruktur, ikke minst for fjernundervisning. Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø tror det blir mer toveis lyd-bilde fjernundervisning. Da må en ha en del permanente studio rundt omkring. Høgskolen har høy teknisk kvalitet i det som sendes, et problem med slik fjernundervisning er at noen steder er det veldig dårlig utstyr som gir lav teknisk kvalitet. Studiesenteret Finnsnes har fått bedre kvalitet. De tror at profesjonelle dialoger i undervisningen er viktigere enn ren datamaskinbasert utdanning. Ved Høgskolen i Narvik er stadig flere kurs elektronisk basert, enten på Internett eller med toveis lyd og bilde. Studiesentre er en måte å formidle deres kurs på, å samle folk lokalt er bedre enn å studere en og en. Det ligger i tiden at slike kurs vil være en del av det studiesentre tilbyr.

6.2 Studiesenteret som en del av Høgskolen i Tromsø?

”Studiesenteret Finnsnes har også hatt drøftinger med Høgskolen i Tromsø om en nærmere tilknytning, f.eks. ved at man fremstår som høgskolens studiesenter i regionen. Høgskolen var noe tvilende til en slik kobling og Studiesenteret Finnsnes selv er etter hvert mer usikker på om dette er en god løsning. Man er redd for at en slik kobling gjør at man mister sin frie stilling” (Grepperud & Thomsen 1999b s. 14). Bakgrunnen er at de aller fleste studietilbud, både grunnutdanning og videreutdanning, ved studiesenteret kommer fra Høgskolen i Tromsø. Derfor ble dette spørsmålet tatt opp i intervjuene.

Både ledelsen og avdelingene ved Høgskolen i Tromsø er negative til at Studiesenteret Finnsnes skulle bli en egen avdeling ved høgskolen. Deres primære ønske er at studiesenteret sikres en økonomisk ramme for drift som nå og fortsatt brukes av ulike høyere utdanningsinstitusjoner.

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø understreker at andre avdelinger har sine studieporteføljer, mens studiesenteret er teknisk operatør av deltidsstudier for flere avdelinger. Høgskolen kan ikke bygge opp fagstab der. Det kan også bli konkurranse internt mellom avdelingene i Tromsø og en avdeling ”på siden” i Finnsnes. Et kompliserende forhold er at studiesenteret tilbyr både etter- og videreutdanning fra tre avdelinger og desentralisert grunnutdanning fra to avdelinger ved høgskolen. Det ville vært enklere å organisere som et senter for etter- og videreutdanning ved høgskolen enn når studiesenteret også tilbyr grunnutdanning. De er bekymret for at studiesenteret eventuelt skulle bli en del av høgskolen uten at penger til denne virksomheten blir øremerket i en tid

med budsjettkutt. Ledelsen ved høgskolen vil foretrekke at studiesenteret blir organisert som en stiftelse, og at høgskolen inngår en samarbeidsavtale med stiftelsen (se 6.3).

Avdeling for helsefag, Høgskolen i Tromsø synes det er greit med en nærmere kopling mellom Studiesenteret Finnsnes og høgskolen, men ikke som en egen avdeling fordi en avdeling er basert på fag. Studiesenteret kunne være en del av fellesadministrasjonen ved høgskolen. De ønsker å ha en kurskonsulent for helsefag ansatt der, for å omsette behov til gode bestillinger av etter- og videreutdanning. Selv om studiesenteret eventuelt blir en del av høgskolen, må regionens kommuner ta ansvar og ikke svikte. Kommuner har ansvar for å klargjøre kompetansebehov i kommunal virksomhet, derfor kreves lokal forankring.

Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø mener også at studiesenteret ikke kan bli en egen avdeling ved siden av fagavdelingene, det kan organiseres på en annen måte. Fremtidig organisasjonsform betyr mye for samarbeidet. Samtidig vil de ikke legge skjul på at det er praktisk for dem å ha studiesenteret.

Avdeling for ingeniør- og økonomifag, Høgskolen i Tromsø har, til forskjell fra de andre avdelingene, ingen grunnutdanninger som tilbys desentralisert i Finnsnes. Derfor vil det være lettere for dem at studiesenteret organiseres som en egen avdeling for etter- og videreutdanning ved høgskolen, med kurs som er betalt av studentene. Dette kan være greit, men bare hvis det blir øremerket tilskudd. Avdelingen har fått nedskjæringer siste år. Begge parter ønsker å fortsette det gode samarbeidet, men det krever garantier for fortsatt økonomisk støtte. Det verste som kan skje er et permanent senter uten ekstra midler.

6.3 Organisering og finansiering av studiesentere: kommune(r), fylke, stat?

Dette spørsmålet var ikke en del av mandatet for evalueringen, men det kom opp i intervjuene med universitets- og høgskolemiljøene.

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø kunne ønsket at politikere og departementet gjør et valg for hvordan studiesentre i universitets- og høgskolesektoren skal organiseres og finansieres. Nå er dette preget av tilfeldigheter. Det er mange modeller, fra helt private til kommunale og interkommunale. Professor Grepperud ved Universitetet i Tromsø gjennomfører for tiden en undersøkelse av hvordan studiesentre er organisert i Norge, Sverige og Finland. NIFU har tidligere gjort en evaluering av desentraliserte høgskolestudier på Kongsvinger og i Kristiansund. Der er det bl.a. diskutert ulike modeller for studiesentre (Dimmen & Hovland 1998 s. 98).

”Studiesenteret Finnsnes har også hatt møte med rådmannsutvalget og ordførerkollegiet i regionen. Her fikk man svært positiv respons og man drøftet muligheten for at studiesenteret ble et senter for hele regionen, ikke bare for Lenvik kommune” (Grepperud & Thomsen 1999b s. 14).

Ved Høgskolen i Tromsø og ved Universitetet i Tromsø mener de intervjuede at Studiesenteret Finnsnes bør fusjoneres med Pedagogisk Senter samme sted (se 5.3). En konsekvens av dette er at mens studiesenteret nå er kommunalt senter, kunne det fusjonerte senteret bli interkommunalt for de fem kommunene i Ytre Midt-Troms slik Pedagogisk senter er nå.

Høgskolen i Harstad foreslår for Studiesenteret Finnsnes at de lager en form for stiftelse og legger til rette for at ulike høgskoler kommer inn der.

Ledelsen ved Høgskolen i Tromsø hadde et møte med alle kommuner i Troms fylke, der høgskolen oppfordret til interkommunalt samarbeid i en region om studiesentre. For eksempel ønsker Bardu kommune seg et miljøkompetansesenter, mens Forsvarets Studiesenter i Målselv kommune og Studiesenteret Finnsnes i Lenvik kommune allerede eksisterer i Midt-Troms. Det blir vanskelig hvis hver kommune skal lage sitt eget senter. Virksomheten bør konsentreres i færre og større studiesentre. Etter ledelsens syn bør kommuner få ansvar for lokal kompetanseutvikling, de engasjerer seg nå. Et problem er at dårlig økonomi i kommuner kan føre til at de kutter støtte til studiesentre etc. Det er nødvendig med grunnfinansiering av studiesentre, de kan ikke bare basere seg på studieavgifter for etter- og videreutdanning. En mulighet er at studiesentre blir finansiert med bidrag fra kommuner, fylkeskommune og stat.

Når det gjelder hvordan Studiesenteret Finnsnes bør organiseres etter forsøksperioden, har ledelsen ved Høgskolen i Tromsø vurdert og drøftet dette bl.a. med ordførere i Midt-Troms. Ut fra dette kan ledelsen ved høgskolen nå tenke seg følgende modell: Studiesenteret Finnsnes blir organisert som en stiftelse med tre parter – Høgskolen i Tromsø, kommunene og næringslivet i Midt-Troms. Høgskolen i Tromsø inngår en samarbeidsavtale med stiftelsen.

Vi kan oppsummere: Alle de offentlige høyere utdanningsinstitusjonene i Troms ønsker at flere regionale aktører enn Lenvik kommune skal være ansvarlige for Studiesenteret Finnsnes. Studiesenteret bør bli interkommunalt for alle kommuner i Ytre Midt-Troms, eventuelt i hele Midt-Troms. Også Pedagogisk Senter kan inngå i dette større miljøet. To høgskoler foreslår i tillegg at studiesenteret organiseres som en stiftelse; det er delte meninger om Høgskolen i Tromsø skal inngå i stiftelsen og slik få en nærmere tilknytning enn de andre regionale utdanningsinstitusjonene.

Litteratur og kilder

- Dimmen, Åsmund & Grethe Hovland (1998): *Mellom nasjonal høgskolepolitikk og regionale kompetansebehov*. En evaluering av de desentraliserte høgskoletilbudene på Kongsvinger og i Kristiansund. Oslo, NIFU skriftserie nr. 11/98.
- Grepperud, Gunnar & Terje Thomsen (1999a): *Vurderingsrapport fra de to første års virksomhet ved Studiesenteret på Finnsnes*. Tromsø, Universitetet i Tromsø – UNIKOM arbeidsnotat.
- Grepperud, Gunnar & Terje Thomsen (1999b): *Vurderingsrapport fra tredje års virksomhet ved Studiesenteret på Finnsnes*. Tromsø, Universitetet i Tromsø – UNIKOM.
- Johansen, Tore E. (1998): *Nord-norsk kompetansesenter for fiskeri og fangst-teknologi NOKOFI*. Rapport forprosjekt. Finnsnes.
- Studiesenteret Finnsnes (1997, 1998, 1999, 2000): *Årlig rapport om virksomheten til KUF*. Rapport fra et studieår og planer for neste studieår.

